

GRATIS

8 NATUURLIJK!

#1

INHOUD

- 4 Stella interviewt Kim Merel**
6 *Dit is... natuur!*
8 *Ontploffende kevers en opblaasbare vissen*
10 *Het Schitterende Samen Boek*
12 *Waterwerelden*
14 Recensies van kinderen
16 *Kalm aan... en kijk om je heen*
18 *Dierenuitvindingen*
20 *Plant*
22 *Alles wat je weet over kriebelbeestjes is... FOUT!*
24 Boswachter Bert
26 *Zo praat je met een tijger*
28 *Het dierenvriendenboek*
30 Tekendes van... Marieke ten Berge
32 *Uithaalposter*
34 *Meesters in vermomming*
36 *Het Gruffalo en zijn vrienden buitendoeboek*
38 *Superdierenkrachten*
40 *Op pad met boswachter Natascha*
42 Natuurlijk!-challenge
44 *Veertien wolven*
46 *Groene planeet*
48 *Elandeiland*
50 *Het Bizarre Bottenboek*
52 *De wereldgeschiedenis in 100 dieren*
54 Boekzoeker
56 *Van stormgod tot dondervogel*
58 Puzzelpagina
60 *Spaar ze allemaal!*

COLOFON

Natuurlijk! – het jaarlijkse natuurboeken-
magazine van Uitgeverij Lemniscaat

Nr. 1, zomer 2022

REDACTIEADRES: Lemniscaat bv.,
Vijverlaan 48, 3062 HL Rotterdam
TELEFOON: 010-2062929
E-MAIL: info@lemniscaat.nl

REDACTIE: Linda Bertens, Hindele Boas, Jesse
Goossens, Anna Jongeneel, Kim van Zweeden

VORMGEVING: Eveline Verburg, Leon ter Molen,
Marc Suvaal

ILLUSTRATIES OMSLAG MET DE KLOK MEE:

© Grace Helmer, uit: *Kalm aan en kijk om je heen*,
een uitgave van Lemniscaat, 2022

© Frann Preston-Gannon, uit: *Een wereldgeschie-
denis in 100 dieren*, een uitgave van Lemniscaat,
2022

© AITCH, uit: *Van stormgod tot dondervogel*, een
uitgave van Lemniscaat, 2022

© Kelsey Buzzel, uit: *Zo praat je met een tijger*,
een uitgave van Lemniscaat, 2022

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE: Joep van Ameijden,
Matteo Blockmans, Sebastiaan Brussee, Tim Floor,
Natascha Hokke, Kim Merel, Kitty Oudenaarden,
Stella Oudenaarden, Lisa Wade, Simcha Wade

WWW.LEMNISCAAT.NL

NATUURLIJK!

Zie je er ook weleens tegenop om met je ouders naar het bos te gaan? Vaak moet je hele einden lopen, en ook als het regent moet je mee. Soms wil je eigenlijk liever televisiekijken of gamen. Dat ken je vast wel. Die diepe zucht die je soms in jezelf kunt voelen...

Ik kan ook enorm tegen dingen opzien. Vooral als het leuk móét zijn. Er is altijd wel iemand mee die alleen de stomme dingen ziet, die rondloopt met een grote 'NEE!' naar alles om hem heen en daarmee een bom legt onder al ons plezier. Maar iedereen bezit zelf de superkracht om de dingen leuk te maken. Je kunt overal plezier aan toevoegen. Het vraagt een beetje creativiteit en omdenken soms (ja, een rozenbottel kan ook een clownsneus zijn), maar het is altijd te vinden.

Het helpt mij enorm om mijn ogen, neus, oren, handen en mond aan het werk te zetten. Buiten vind ik van alles dat lekker proeft. Beukenootjes, bramen... We maken limonade van de heerlijk ruikende vlier. Ik zet mijn tanden in een sappig appeltje dat ik kraakvers van de bomen pluk. Ik ruik aan vers hout, hoe het buiten ruikt als het net heeft geregend. Ik hou van de mufte geur van paddenstoelen of de friszachte geur van de bloesem, ik hoor de bijen erin zoemen. En ik kom tot rust bij het horen ruisen van het riet. Ik voel de ruwe boomschors, het zachte mos tussen mijn tenen en de wind langs mijn wangen.

Ik kan buiten naar van alles moois en spannends speuren: schelpjes, steentjes, mooie takken, blaadjes. Het licht tussen de takken op de grond zien vallen en over omgevallen bomen en langs avontuurlijke bospaadjes dwalen en klauteren. En vooral hard lachen, omdat we ons achter een boom verstoppen en de ander laten schrikken als we tevoorschijn springen.

Ook als het regent heb ik buiten plezier. Dan stampen we in de plassen. Of gaan dansen in ons hemd tot we net zo nat zijn als onder de douche. En daarna kruipen we heerlijk in een zachte handdoek bij de warme kachel. Met rode wangen. En een grote lach.

Buiten ben ik altijd in beweging en kom ik vanzelf mijn plezier weer tegen. Lees dit natuurmagazine vol leuke ideeën. Speel met de natuur. Maak pret! En gelukkig hoeft je daar helemaal niet ver voor te lopen.

Lisa Wade

INTERVIEW MET...

KIM MEREL

Als er iemand gek is op de natuur, dan is het Kim Merel wel. Wat wil je ook met zo'n naam! Van huis uit is Kim bioloog, maar gelukkig voor ons is ze daarnaast een kei in illustreren: ze maakt de mooiste natuurillustraties. Haar missie? De wereld laten zien hoe speciaal de natuur is. Reden genoeg voor lezer Stella Oudenaarden om Kim eens stevig aan de tand te voelen.

Mijn moeder heeft me verteld dat jij ook bioloog bent, naast de boeken die je gemaakt hebt. Nu ben ik zelf ook heel gek op dieren. Wist jij toen je klein was al dat je bioloog wilde worden?

Ja, klopt! Ik ben bioloog en toen ik klein was, was ik al gek op dieren. Net als jij! Ik vond alle dieren leuk en kon uren bij onze pony in het weiland zitten en wachten tot het veulentje bij me kwam. Op het laatst lag dat zelfs op m'n schoot te slapen, echt te schattig!

De dierentuin vond ik ook superleuk, met al die bijzondere beesten en dan de weetjes erover. Op school maakte ik het liefst zelf een werkstuk over een dier, bijvoorbeeld de giraf, waar ik dan alle weetjes over opzocht. De plaatjes erbij tekende ik dan zelf. Stiekem deed ik toen al een beetje wat ik nu dus doe. Maar nee, dat ik bioloog wilde worden wist ik niet. Ik dacht altijd dierenarts. Maar ik ben een beetje allergisch, dus dat is niet zo handig als je de hele dag met konijnen, honden of paarden werkt.

Ik ben zelf ook gek op tekenen. Zelf teken ik het liefst dieren. Hoe ben je zo goed geworden? En heb je nog tips om mensen beter te leren tekenen?

Wat leuk dat je ook van tekenen houdt! Ik teken al zolang ik me kan herinneren. Als je beter wilt worden, dan moet je vooral lekker vaak tekenen. En ook niet te veel bezig zijn met hoe mooi het moet worden of hoe goed het lijkt. Want ja, je leert alleen nieuwe dingen als je het gaat uitproberen.

Of ik tips heb? Jazeker! Bij tekenen is rustig en goed kijken heel belangrijk. Wat zie je? Hoe zijn de vormen? Waar zitten de ogen, oren en poten precies? Wat ook helpt, is het natekenen van een foto. Want dieren zitten vaak niet stil: zelfs een slak beweegt! Het gekke is dat ons hoofd soms in de weg zit bij het kijken. Je hoofd bedenkt dan hoe iets eruit zou moeten zien, alleen... hoe moet je hand het dan tekenen? Ik heb een leuke truc: leg de foto eens op z'n kop en teken die dan na. Dan kijk je heel anders, probeer maar eens!

Ik ben trouwens bezig om korte online tekenlessen te maken om andere mensen te leren hoe ik de natuur teken en schilder. Ik ben nu bezig met het opnemen daarvan. Wie die wil zien, kan zich inschrijven op de nieuwsbrief op mijn website www.kimmerel.com.

Op je nieuwe boek *Dit is... natuur!* staat Kim Merel, maar op het eerste boek, *Ik vlieg!*, staat Kim Veenman. Waarom is dat eigenlijk?

Grappig, hè? En ook wel een beetje verwarrend misschien. Ik heb dat gedaan, omdat mensen mijn achternaam steeds vergeten. En omdat ze me vaak verwarren met het model Kim Feenstra. Dat is iemand anders en dat vond ik niet zo leuk. Merel is mijn tweede naam en een merel is een vogel. Die heel veel mooie liedjes zingt ook nog! Dat vind ik zo leuk dat ik er nu mijn 'artiestennaam' van heb gemaakt. Maar ik ben nog gewoon dezelfde Kim, hoor!

Mijn lievelingsdier is een zwarte panter, maar ik ben ook gek op uilen. Op het moment teken ik veel katten. Wat is jouw lievelingsdier en welk dier teken je het liefst?

Oeh, de zwarte panter, die is heel gaaf! Die kan supergoed klimmen. Jij ook? Wat ik zo leuk vind, is dat hij vlekken heeft, net als de gewone panter. Alleen zie je die niet, omdat-ie zelf helemaal zwart is. Uilen vind ik ook heel mooi.

Mijn lievelingsdier... oei, zo lastig! Ik hou van echt heel veel dieren. Maar als ik toch moet kiezen, dan kies ik de olifant. Die is zo slim. Wist je

dat olifanten ook emoties hebben? Als een olifant verdrietig is, krijgt-ie van een andere olifant een troostende slurf. Lief, he? Ze kunnen ook heel goed horen met... hun voeten! Ze voelen trillingen in de grond, dwars door hun dikke huid heen. Zo horen ze onweer al lang van tevoren aankomen.

Tja, ik kan eigenlijk niet kiezen welk dier ik het liefst teken. Want elk dier is speciaal en er zijn zoveel verschillende soorten, maten, kleuren en vachten. Ik vind dieren met een zachte vacht, zoals katten, wel moeilijker om te tekenen. Wat goed dat je die al tekent! Een kikker of schildpad vind ik bijvoorbeeld makkelijker.

Waar haal je je inspiratie vandaan voor het maken van de boeken en kun je ons al iets vertellen over je volgende boek?

Wat denk je: in de natuur natuurlijk! Ik ga veel naar buiten en dan zie ik iets, bijvoorbeeld een vliegende vogel, en dan vraag ik me af: hoe zou het zijn als ik een vogel was? Zo kwam ik op het idee voor mijn eerste boek. Maar ik luister en kijk ook goed om me heen. Zo gingen mensen tijdens de coronapandemie veel meer naar buiten, de natuur in. De ene ging het park in, de ander naar het bos en weer een ander naar het strand. Allemaal andere natuur!

Toen ik een keer tegen mijn dochtertje van 3 zei: 'Ga je mee naar buiten, lekker de natuur in?', vroeg zij: 'Maar mama, wat is natuur dan?' Goede vraag – en ik kon haar dat niet even uitleggen, en dan ben ik nog wel bioloog en schrijver! Tijd voor een boek dus... Dat heet *Dit is... natuur!* en daarin leg ik met allemaal tekeningen uit wat natuur is. Stiekem is het een boek over biologie. Met ook nog een verstopte wijsheid op het laatst...

Sla gauw de pagina om voor een voorproefje

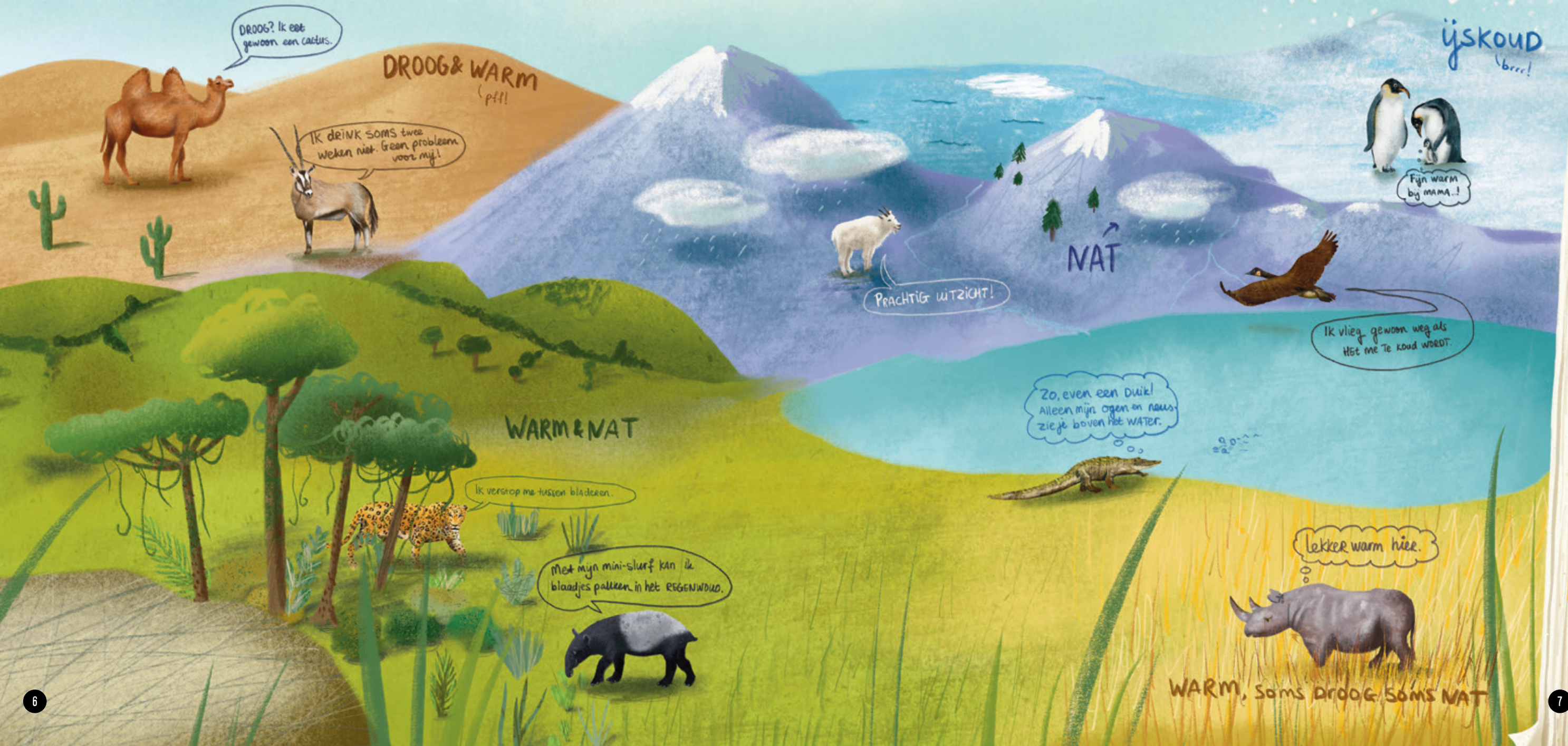
Uit:
Dit is... natuur!
Kim Merel
€ 15,99 | 48 pag.

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

Er zijn veel verschillende plekken op aarde.
Van superwarm tot ijskoud en van nat tot kurk-
droog. En alles wat daartussen zit.

Bijna overal leven dieren en planten,
die perfect zijn aangepast aan de plek
waar ze wonen.

Uit:
Ontploffende kevers en opblaasbare vissen
Tracey Turner & Andrew Wightman
Vertaald door Steven Blaas
€ 14,99 | 96 pag. | verschijnt in juni 2022

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

Pascoe, De kat van de buren, sprong bij ons in de tuin en begon te spinnen en met z'n kop tegen m'n been te kroelen. **Echt een heel lieve kat.**

**MAAR ZOU HIJ
EEN WANDELENDE
TAK OPETEN?**

* Ik zag dat hij bij de buren aan de rand van de vijver – waar **goudvissen** in rondzwemmen – doodstil in het **water** zat te staren.

* Ik weet zeker dat hij een van de vissen zou **opeten** als hij de kans kreeg.

* **Ik denk niet dat hij ooit ergens over nadenkt.**

Ik heb hem nog nooit een spin zien besluipen, maar het zou me niets verbazen als hij er een zou vangen. **Katten zijn jagers.**

INTERESSANTE KATTEN- FEITJES:

- In het oude Egypte waren katten **heilig**. Als er een huiskat overleed, **scheerden de eigenaren hun wenkbrauwen af** zodat iedereen kon zien hoe verdrietig ze waren.
- Een **mannelijke** noemen we een **kater** en een **vrouwtje** een **poes**.
- Kittens miauwen met **elkaar**, maar volwassen katten miauwen alleen nog maar om te communiceren met **mensen**.

Uit:
Het Schitterende Samen Boek
Yuval Zommer
Vertaald door Johanna Rijnbergen
€ 16,99 | 64 pag.

We horen bij de natuur en de natuur hoort bij ons

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

Waarom werken we samen?

Soms lukt het niet om iets alleen te doen. Dan hebben we de hulp nodig van onze familie, vrienden of klasgenoten. Als we samenwerken, noemen we dat ook wel 'teamwork'. In de natuur werken ook allerlei soorten dieren samen om elkaar te helpen, net als mensen.

Iemand ruikt hier lekker

Het orchideebijmannetje trekt vrouwtjes aan door een geur te verspreiden die hij bij orchideeën verzamelt. Als de bij de bloem bezoekt, bestuift hij hem meteen.

Wijd open

Een krokodil doet zijn bek wijd open om de krokodilwachter de stukjes voedsel tussen zijn tanden uit te laten pikken. De krokodil krijgt een schone bek en de krokodilwachter een lekker maaltje.

Een stekelige samenwerking

Mieren leven in de doornen van de acacia en eten van het sap dat daar uitkomt. In ruil voor dat lekkers beschermen ze de boom tegen dieren die aan de blaadjes van de takken komen knabbelen.

Veilige haven

Anemoonvissen leven veilig tussen de stekende tentakels van de zeeanemonen. De anemoonvissen zijn beschermd tegen roofdieren en het water rond de zeeanemonen wordt voortdurend ververs, doordat de vissen met hun vinnen slaan als ze rondzwemmen.

Uit:
Waterwerelden
 Alexander Kaufman & Mariana Rodrigues
 Vertaald door Steven Blaas
 € 19,99 | 64 pag.

Het leven onder water is nog wonderlijker dan aan wal

Nieuwsgierig naar dit boek?
 Scan de QR-code voor meer
 informatie en extra's:

HET VERDRONKEN LAND VAN SAEFTINGHE

Je zou het nu niet zeggen, maar deze dras-
 sige kwelder - die wordt gevoed door zoet
 water uit de Schelde en zout water uit de
 Noordzee - was ooit een van de meest welvaren-
 de landbouwgebieden van de middeleeuwen.

In de 13de eeuw legden de heersers van dit gebied
 in oostelijk Zeeuws-Vlaanderen de moerassen droog, en
 bewerkten het rijke, vruchtbare land. Er ontstonden dorpen
 die 'polders' werden genoemd. Dit ging twee eeuwen goed.

In 1570 trof het noodlot de turfstekers
 die hier leefden. Stormweer veroorzaakte
 de Allerheiligenvloed. Wel 20.000 mensen
 verdronken. Het was duidelijk dat dit land aan de
 zee toebehoorde en het gebied veranderde weer in
 moeras en drasland.

Tegenwoordig bestaat dit gebied uit zo'n 35 km²
 rust... Riet en moerasgras houden het land bij elkaar,
 voorkomen erosie en verschaffen een thuis voor vogels en

insecten. Echt lepelblad bloeit met zachte, witte
 bloesems. Lamsoor barst open als siervuurwerk
 van paarse bloemetjes. Zeebiezen ruisen met
 goudbruine aartjes. De ineengestregelde grassen en
 struiken bieden een welkom thuis aan de gevleugelde
 inwoners van dit gebied, zoals de blauwborst, waarvan
 het schitterende mannetje een felblauw en oranje borst
 heeft en zich aan de zeebiezen vastklampt. Deze vogel
 jaagt op insecten waarvan ook zeldzame exemplaren zich

hier thuis voelen. Schorzijsbijen komen zich hier laven aan
 hun favoriete paarse bloemen.

Terwijl de zeespiegel stijgt door de klimaatverandering,
 vinden zulke bijen steeds moeilijker een plek om te nestelen.
 Gelukkig bieden sommige door mensenhanden gemaakte
 plekken een goed alternatief.

Niet iedereen wordt door het water verdreven. Op de
 ziltige kleioevers, die bedekt zijn met stenen en dooraderd
 met wortels, vinden schelpdieren zoals zandgapers en witte

boormossels een prettige en veilige plek.

Je kunt de zandgapers onder het zand
 opsporen omdat ze 'spugen'. Als de druk van de
 modder om ze heen te groot wordt, spugen ze water
 uit om meer ademruimte te krijgen.

Gevinde bewoners van dit gebied zijn onder meer de
 dunlipharders: zilverachtige, kleine jagers die op zoek
 zijn naar lekkere brakwatergrondels.

RECENSIES

Matteo (10) over *Kalm aan*:

Rachel Williams & Freya Hartas
€ 19,99 | 128 pag.

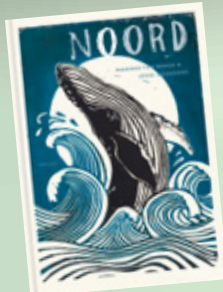
Ik vind *Kalm aan* van Rachel Williams een leuk boek met boeiende teksten vol toffe weetjes. Je wordt er zelf heel rustig van. Het boek gaat over de natuur. Ik vind de natuur heel mooi, met lekkere geuren en mooie kleuren. In *Kalm aan* gaat het over dieren, bijvoorbeeld bijen, eekhoorns, vlinders, spinnen, roodborstjes... Maar ook planten en bloemen komen aan bod, zoals mos, klaprozen, waterlelies, varenkrul, kersenbloesem... Er zijn ongeveer 50 verschillende natuurverhalen met heel veel leuke weetjes.

Wist je dat het lijkt alsof het 's nachts geregend heeft door dauwparels op een blad, maar de druppels eigenlijk worden gevormd dankzij iets wat condensatie heet?

Of wist je dat een kuiken, nadat het een scheurtje maakt in een ei, nog minstens 6 tot 12 uur wacht voordat hij uit het ei breekt? Van de groei van ei tot kuiken zijn ook mooie tekeningen, net zoals bij de andere verhalen.

Een boek om mee naar buiten te gaan en te genieten... van de natuur!

Ik vind het boek geschikt om zelf te lezen voor kinderen vanaf 9 jaar en ouder. Het is ook een mooi boek voor jongere kinderen om naar de prenten te kijken.

Joep (10) over *Noord*:

Jesse Goossens & Marieke ten Berge
€ 19,99 | 80 pag.

Ik vind *Noord* een erg mooi boek, omdat er veel dieren in voorkomen waar ik van houd. De prenten vind ik heel tof, want ze zijn gemaakt van linsneden.

Er komen veel verschillende dieren in voor uit het Hoge Noorden. Ik kreeg zo een beter zicht op de dieren die daar leven. Op elke twee bladzijden staat één dier beschreven. De verhalen zijn vanuit het dier zelf geschreven, dat vind ik erg leuk aan het boek. De prenten passen heel goed bij de verhalen en maken het boek echt bijzonder.

**Tim (8) over
Het Bijzondere Beestjes Boek:**

Yuval Zommer
€ 16,99 | 64 pag.

Het Bijzondere Beestjes Boek is een geweldig mooi boek met prachtige illustraties. Het leuke is dat de schrijver ook de illustraties heeft gemaakt. En er heeft ook een beestjesdeskundige aan het boek gewerkt. Haar naam is Barbara Taylor.

In het boek kun je van alles lezen en leren over vliegende, stekende en wriemelende beestjes. Er staat iets in over bijvoorbeeld termieten, vlinders, slakken, spinnen en duizendpoten.

Ook staan er verschillende zoekopdrachten in het boek, bijvoorbeeld: 'Zie jij... een koningstermiet met een koninginnen-termiet die wegvliegen om een nieuw huis te gaan bouwen?'

Ik vind het een mooi boek omdat je er veel van kunt leren. Het is een echte aanrader voor kinderen die net als ik dol op beestjes zijn!

**Matteo (10)
over *Het Vrolijke Vogel Boek*:**

Yuval Zommer
€ 16,99 | 64 pag.

Dit boek is ideaal voor liefhebbers van vogels, net zoals ik. Ik vind vogels mooi, ze hebben vaak allerlei kleuren én zijn de enige dieren die kunnen vliegen. Kunnen vliegen zou ik ook wel heel leuk vinden! In het boek komen allerlei vogels voor: pauwen, kolibries, flamingo's, papagaaien, maar ook secretarismvogels, albatrossen...

Het is een boek waar je wel even zoet mee bent, want er staan veel leuke weetjes in over verschillende vogels waarbij je ook allerlei nieuwe dingen bijleert, dingen die je misschien nog niet wist. Wat ik ook zo fantastisch vind aan dit prentenboek, zijn de mooie illustraties. Ze zijn getekend, maar lijken heel echt. En op elke tekening kun je bovendien ook nog op zoek gaan naar vijftien precies dezelfde eieren! Zulke zoekopdrachten zijn ook heel leuk om met een vriend of broer of zus te doen!

Mijn favoriete vogel is trouwens het roodborstje, omdat deze vogel ook vaak bij ons in de tuin komt!

Uit:
Kalm aan... en kijk om je heen
Carl Wilkinson & Grace Helmer
Vertaald door Johanna Rijnbergen
€ 19,99 | 96 pag.

Ontdek de mooiste natuurverwonderverhalen

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

HET NOORDERLICHT

GOLFT DOOR DE LUCHT

Een magische lichtshow kleurt de horizon en zet de bevroren meren en besneeuwde bomen in een mysterieuze gloed.

Volgens de mythologie is dit licht een brug van de goden tussen het land en de lucht. Tegenwoordig weten we dat het wordt veroorzaakt door zonnedeeltjes die het magnetisch veld van de aarde raken, waardoor atomen in de atmosfeer beginnen op te gloeien.

Steeds meer deeltjes zoeven langs de aarde, tot ze door de polen aan de nachtzijde worden teruggetrokken.

De deeltjes regenen naar beneden, langs de onzichtbare lijnen van het magnetisch veld, in een ring rond de Noord- en Zuidpoolcirkel.

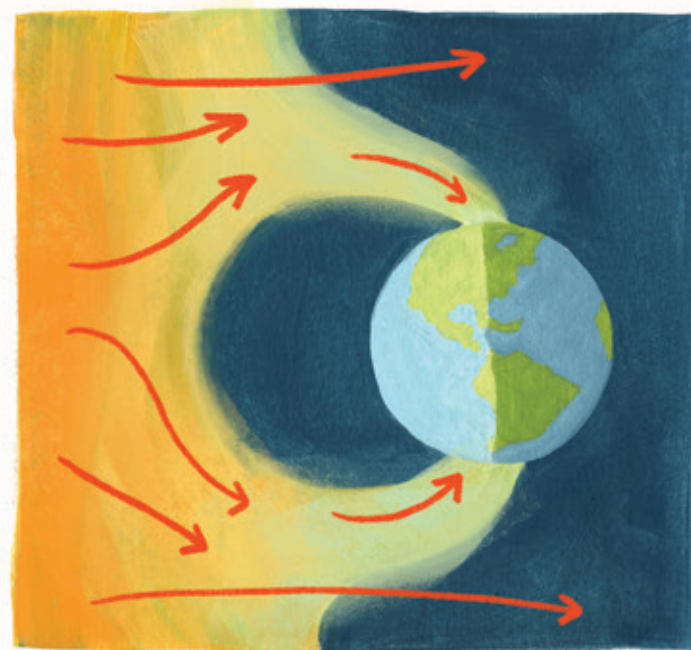
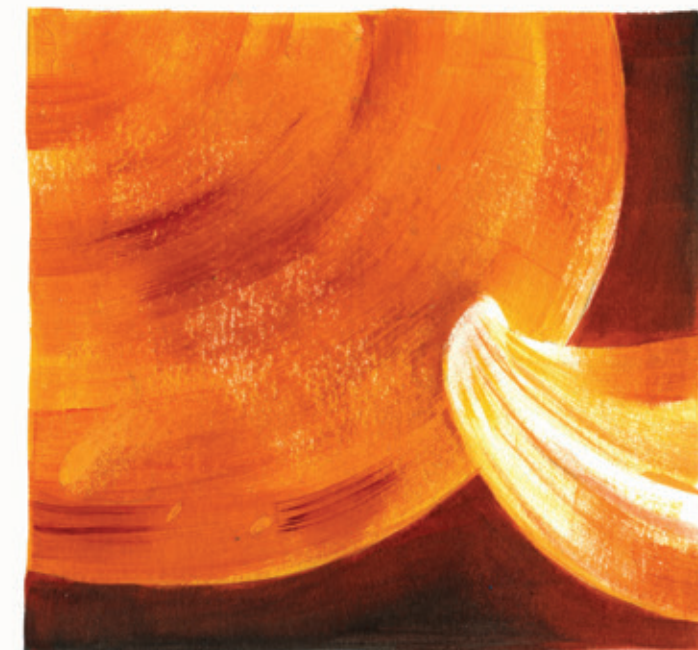
Het verschil in kleur wordt veroorzaakt door de soorten gasdeeltjes die botsen. Lichtgroen en roze komen het vaakst voor, maar er zijn ook tinten rood, geel, blauw en paars waargenomen.

Het licht flikkert en danst terwijl de zonnestorm golven deeltjes in de richting van de aarde stuurt. Ze botsen met zuurstof- en stikstofatomen in de atmosfeer, die beginnen te gloeien!

Deze magische lichtshow kan urenlang doorgaan, of maar een paar minuten duren. Wat een fantastisch uitzicht!

16 Aan het oppervlak van de zon vindt een explosie plaats – dat gebeurt honderden keren per dag! Geladen deeltjes worden de ruimte in geblazen in de richting van de aarde. Zoeyff!

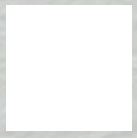
Het magnetisch veld van de aarde werkt als een beschermende laag. Aan de zonzijde van de aarde worden de deeltjes afgebogen in de richting van de Noord- en Zuidpool.

Uit:
 Dierenuitvindingen
 Christiane Dorion & Gosia Herba
 Vertaald door Steven Blaas
 € 15,99 | 80 pag.

De meest bijzondere uitvindingen hebben we van dieren afgekeken!

Nieuwsgierig naar dit boek?
 Scan de QR-code voor meer
 informatie en extra's:

... Arend ...
SUPERZOOMZICHT

Ik ben een van de grootste en sterkste roofvogels op aarde. Met mijn scherpe klauwen kan ik in volle vlucht glibberige vissen uit het water grijpen of een konijn van de grond plukken. Met mijn gekromde snavel scheur ik mijn prooien in stukken. Maar het trotst ben ik op mijn ogen. Dankzij de manier waarop ik kijk worden er nu overal ter wereld geweldige foto's gemaakt. Ik zal het je uitleggen.

Dankzij de unieke manier waarop mijn ogen in elkaar zitten, kan ik inzoomen als een telescooplenzen en rimpelingen op het wateroppervlak of kleine bewegingen op de grond waarnemen terwijl ik door de lucht scheer. Als ik iets zie, schiet ik met 160 km/u naar beneden, terwijl ik mijn prooi scherp in de gaten houd.

Als mensen net zulk scherp zicht hadden als ik, zouden ze vanaf het dak van een flat van tien verdiepingen een mier over de grond kunnen zien kruipen. Mijn zicht is niet alleen scherper dan dat van jou, ik zie kleuren ook levendiger. Doordat mijn ogen wijd uit elkaar staan, kan ik bijna 360 graden om me heen kijken.

Mensen hebben de technologie van mijn ogen gebruikt om een mini-camera te bouwen die zo klein is als de punt van een balpen. Met zulke kleine, krachtige lenzen kunnen ze micro-robots ontwikkelen waarmee ze in het menselijk lichaam kunnen kijken en allerlei andere micro-machines die net zo goed op details kunnen inzoomen als ik.

Uit:
Plant
Riz Reyes & Sara Boccaccini Meadows
Vertaald door Steven Blaas
€ 14,99 | 64 pag. | verschijnt in najaar 2022

Ontdek de heldendaden van planten!

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

ANANASSEN

HELDEN VAN SMAAK & SAMENWERKING

Waar hij ook groeit: de bromelia helpt dieren in de buurt...

... en zorgt voor een plaats om te rusten, te eten, te drinken en zelfs te leven!

ANANAS ANANAS COMOSUS

De ananas is het meest herkenbare lid van de bromeliafamilie. Hij heeft het kenmerkende uiterlijk van de meeste bromelia's - stevige, stekelige bladeren - maar die verhinderen niet dat hij vrolijk vriendschap sluit met allerlei verschillende dieren... en ze ook voedt!

De ananas wordt in het wild bestoven door vleermuizen en **kolibries** die van zijn nectar drinken.

Na enkele maanden worden de bloesems bessen. De bessen versmelten tot één ananas. Een vrucht die zich op deze manier vormt, heet **samengesteld fruit**.

BEKROOND

bloem

Ananassen geven kleine **bloesems** die een voor een verschijnen.

blad

samengesteld fruit

kroon

De top van de ananas wordt de **kroon** genoemd.

stengel

Ananas zit boordevol ziekte bestrijdende **antioxidanten** en versterkt je immuunsysteem.

VOORTREFFELIJKE NAAM

De Spanjaarden noemden de plant *piña de Indes* - 'dennenappel van de Indianen' - omdat ze vonden dat de vrucht op een dennenappel leek.

De botanische naam die wij ook gebruiken, ananas, is afgeleid van het Tupi-woord *nanas* dat 'voortreffelijke vrucht' betekent.

Uit:
Alles wat je weet over kriebelbeestjes is... FOUT!
Nick Crumpton & Gavin Scott
Vertaald door Steven Blaas
€ 14,99 | 64 pag. | verschijnt in juli 2022

Word een kriebelbeestjesexpert

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

FOUT!

INSECTEN BESTUDEREN KOST VEEL GELD

Laboratoria kunnen vol staan met dure machines, maar terwijl sommige wetenschappers deeltjesversnellers of supercomputers nodig hebben, kunnen entomologen allerlei instrumenten gebruiken die helemaal niet zo kostbaar zijn!

Nachtvlinders worden 's nachts aangetrokken door fel licht, dus als je dan met een lamp op een opgehangen laken schijnt, word je snel omringd door allerlei fladderende vrienden die je kunt identificeren. Makkelijker kun je het niet hebben!

Een *insectenzuigpotje* bestaat uit twee flexibele buisjes die uit een doorzichtig potje steken. Door aan een van deze buisjes te zuigen, worden insecten het potje ingezogen, zodat je ze van dichtbij kunt bekijken. Het uiteinde van een van de buisjes is met een dun materiaal bedekt, zodat er niet een sprinkhaan in je mond floept!

Een *bodemval* is een bak – zoals een schone yoghurtpot of oude beker – die je tot aan de rand in de grond graaft en een nachtje laat staan. De volgende ochtend kun je kijken welke kriebelbeestjes erin zijn gevallen. Als je een paar bladeren in de pot stopt, hebben kleine dieren een plek om zich te verstoppen waardoor ze zich veilig voelen.

Een *zakloep* is een soort microscoop in zakformaat. Voor entomologen zijn zakloepen wat rekenmachines zijn voor wiskundigen. Een goede entomoloog heeft altijd een zakloep bij zich.

Een *waternet* is een fijnmazig net dat je in sneller stromend water kunt gebruiken om te ontdekken welke ongewervelde waterdieren er leven.

Door met een stevig *sleepnet* over lang gras heen en weer te vegen kun je makkelijk insecten vinden die een paar centimeter boven de grond leven. Sommige entomologen draaien daarna het net binnenstebuiten boven een bakje om te zien welke soorten ze gevangen hebben, maar andere steken hun hoofd gewoon in het net om te kijken.

Met computers en telefoons is het makkelijk om aantekeningen te maken, maar op een druilerige dag is het beter om elektrische apparaten te vermijden. Een *waterbestendig notitieboekje* en een potlood zijn buiten de beste hulpmiddelen om snel aantekeningen te maken over je ontdekkingen.

Het is altijd belangrijk om een klein *potje* in je rugzak te hebben voor het geval je een exemplaar naar een lichtere plek moet meenemen om het beter te kunnen bestuderen. Probeer de insecten wel altijd weer los te laten op de plek waar je ze gevonden hebt!

In een laboratorium kunnen entomologen insecten bestuderen met dure apparatuur zoals elektronenmicroscopen of röntgenscanners, maar je hebt geen dure gadgets nodig om een goede wetenschapper te zijn. Soms zijn een potje en een notitieboekje het enige wat je nodig hebt om van alles te ontdekken!

Maak je eigen Boswachter Bert-strip!

Dat ben ik!

O jee! Boswachter Bert is helemaal van de wereld. Letterlijk! Help hem terug te keren naar de realiteit. Pak je stiften, potloden of misschien wel een schaar, lijm en magazines en breng zijn verhaal tot leven. Bedenk zelf een heel nieuw avontuur of luister via de QR-code naar wat Boswachter Bert heeft meegemaakt en teken dat in de vakjes.

Ken jij Bert al? Nee? Dat is ook niet zo vreemd: soms is hij namelijk kriebelbeestjesklein. Dan loop je hem gewoon zomaar voorbij. Dát is wel vreemd. Maar Bert is dan ook niet zomaar iemand... Hij is Boswachter Bert.

Uit:
 Zo praat je met een tijger... en andere dieren
 Jason Bittel & Kelsey Buzzell
 Vertaald door Steven Blaas
 € 15,99 | 64 pag.

Na het lezen van dit boek kun je met elk dier praten!

Nieuwsgierig naar dit boek?
 Scan de QR-code voor meer
 informatie en extra's:

JIJ WILT DUS MET EEN TIJGER PRATEN

Tijgers praten op verschillende manieren met elkaar, onder meer door geluiden, geuren en aanrakingen. Maar de belangrijkste dingen die je moet weten, zie je aan de staart van een tijger.

Tijgers zijn de grootste katten op aarde. Hun staart kan 1 tot 2 meter lang worden. Als een tijger zijn staart hooghoudt en er zachtjes mee zwaait, wil hij sociaal zijn – misschien onderzoekt hij een nieuw gebied of maakt hij contact met een andere tijger om te paren. Als de staart ontspannen omlaaghangt, is de tijger rustig en op zijn gemak. Maar als die staart **HARD HEEN EN WEER ZWIEPT**, kijk dan uit! Dat betekent dat de tijger bang is, of zenuwachtig, of kwaad.

EEN OPEN BEK, BORSTGETROMMEL, ZICH GROOT MAKEN: JEZELF BEWIJZEN DOOR LICHAAMSTAAL

→ Grote witte haaien zeggen tegen elkaar dat ze uit de buurt moeten blijven, door hun **BEK WIJD OPEN** te houden. Dit doen ze vooral rond etenstijd – dan zijn ze woest en heb je een grotere kans dat ze aanvallen dan wanneer ze hun territorium verdedigen.

→ Het beroemdste gebaar van een zilverrui is zijn **BORSTGETROMMEL**: hij gaat op zijn achterpoten staan en trommelt met zijn voorpoten op zijn borst. De voorstelling begint met luid roepen. Soms bijt de gorilla een blad van een tak. Zijn roepen worden steeds sneller, tot ze één kreet vormen. Dan staat hij op, trommelt nog eens snel op zijn borst en maakt het geheel af door op de grond te slaan.

→ Giraffenmannetjes proberen indruk te maken door zich **ZO LANG MOGELIJK** te maken: ze strekken hun nek en hun poten. Als een giraf zich onderdanig opstelt, laat hij zijn kop en oren hangen.

SCHILDPADDENSTAARWEDSTRIJD

Galapagosschildpadden zijn gigantische reptielen die langzaam door het leven sjokken. Maar als het tijd is om te paren – en zelfs om te beslissen wie voorrang heeft op een smal paadje – kunnen ze zich dominant gedragen. Als twee mannetjes het tegen elkaar opnemen, steken ze allebei hun kop zo ver mogelijk omhoog. Dan laten ze die langzaam zakken en steken hem opnieuw omhoog. Dit kan tijden zo doorgaan – twee schildpadden die midden op het pad een staarwedstrijd houden – tot een van de twee zijn kop hoger kan optillen dan de ander.

DE LANGZAAMSTE SCHILDPAD KAN DE HARDLOOPWEDSTRIJD WINNEN, MAAR DE HOOGSTE KOP KRIJGT VOORRANG.

DE KIETEL-MIJ-LORI IS SCHATTIG EN DODELIJK

Lori's horen bij de schattigste dieren ter wereld. Deze bosprimaten hebben grote puppyogen en zijn zo klein dat ze in je zak passen. De afgelopen jaren werden lori's gevangen om als huisdier te verkopen. Sommige staan zelfs op internet. Op zo'n filmpje is te zien hoe het beestje zijn armen boven zijn kop houdt, terwijl zijn baasje over zijn buik kriebelt. **DE LORI LIJKT TE GENIETEN, MAAR SCHIJN BEDRIEFT...** zeker als je geen Lori's spreekt.

Wetenschappers zeggen dat een lori, door zijn armen boven zijn kop te houden, laat zien dat hij zich bedreigd voelt en zich zal verdedigen als dat nodig is.

Lori's hebben geheime wapens: **BIJZONDERE KLIEREN**. Die zitten aan de binnenkant van hun ellebogen en maken een heldere, stinkende vloeistof aan die bij mensen een allergische reactie kan veroorzaken. De lori likt de olie uit zijn ellebogen en vermengt die met speeksel, dan bijt hij zijn slachtoffer en kan het gif zijn werk doen. Daarom steekt een bange lori zijn armen omhoog: **ZO ZITTEN ZIJN GIFKLIEREN DICHT BIJ ZIJN BEK VOOR HET GEVAL HIJ MOET VECHTEN.**

Uit:
Het dierenvriendenboek
Jesse Goossens & Marieke ten Berge
€ 17,50 | 96 pag. | verschijnt in juli 2022

Ontdek de leukste dieren uit de dierentuin

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

TAPIR

IK HEET: Indische of Maleise tapir
OFFICIËLE NAAM: Tapirus indicus
IK BEN EEN: Zoogdier, familie van paarden en neushoorns
ONS AANTAL: 2.500
STATUS: Bedreigd
HIER WOON IK: In de tropische bossen van Sumatra, Maleisië, Thailand en Myanmar, het liefst in de buurt van water
ZO GROOT BEN IK: 1,8 tot 2,5 meter lang en 90 tot 110 cm hoog
IK WEEG: 250 tot 400 kilo
ZO OUD WORD IK: 30 jaar in het wild, 36,5 jaar in gevangenschap

MIJN LIEVELINGSETEN:

Ik eet wel 115 soorten planten, fruit, blaadjes en takjes.

IK WORD OPGEGETEN DOOR:

Tijgers, luipaarden en Aziatische wilde honden

MIJN SNELHEID:

Je zou het niet zeggen als je me ziet, maar ik kan 48 km/u rennen.

ZO LEEF IK:

Ik leef het liefst in mijn eentje in een heel groot gebied dat ik afbaken door over planten te plassen. Ik slaap overdag, in een dichtbegroeid deel van het bos. Na zons- ondergang en voor zonsopgang ben ik het actiefst. Rond middernacht doe ik een dutje.

MIJN GEHEIME WAPEN:

Ik ren hard weg of bijt heel hard.

MIJN SUPERKRACHT:

Ik kan erg goed zwemmen en duiken, en zelfs onder water over de rivierbodem wandelen, terwijl ik mijn lange neus als snorkel gebruik.

MIJN GROOTSTE BEDREIGING:

De bossen waar ik leef worden gekapt, waardoor ik mijn huis kwijtraak. Er wordt ook op mij gejaagd en soms komt een van mijn soortgenoten vast te zitten in vallen die voor everzwijnen zijn uitgezet.

Dit moet je echt nog van me weten:

- TWINTIG MILJOEN JAAR geleden zag ik er net zo uit als nu.
- TOEN IK GEBOREN WERD, was ik bruin-beige gestreept: een goede schutkleur in een tropisch bos. Die kleuren verloor ik toen ik stopte met drinken bij mijn moeder.
- Ik heb een heel HANDIGE NEUS, waarmee ik blaadjes van de bomen kan plukken en de grond om me heen af kan speuren zonder met mijn kop te draaien.

PAPEGAAIDUIKER

IK HEET: Papegaaiduker
OFFICIËLE NAAM: Fratercula arctica ('broertje van het Noorden')
IK BEN EEN: Vogel, een alk
ONS AANTAL: 3 tot 6 miljoen
STATUS: Kwetsbaar
HIER WOON IK: Noordelijke Atlantische Oceaan
ZO GROOT BEN IK: 28 tot 32 cm
IK WEEG: 370 tot 490 gram
ZO OUD WORD IK: 20 jaar in het wild, 40 jaar in gevangenschap

MIJN LIEVELINGSETEN:

Kleine visjes (haring, heek en lodde), en het allerliefst zandaal

IK WORD OPGEGETEN DOOR:

Grote mantelmeeuwen, grote jagers en vossen

MIJN SNELHEID:

Ik vlieg tot wel 88 km/u en sla 300 tot 400 keer per minuut met mijn vleugels.

ZO LEEF IK:

In het broedseizoen, van april tot augustus, woon ik in een kolonie met mijn vrouwtje en ons jong in een zelfgegraven nesttunnel. Maar de rest van het jaar ben ik in mijn eentje op zee.

MIJN GEHEIME WAPEN:

Ik vlieg weg naar zee of ik duik mijn nest-tunnel in, maar als het niet anders kan verdedig ik me met mijn snavel en scherpe klauwen.

MIJN SUPERKRACHT:

Ik kan maar liefst 60 meter diep duiken en 2 minuten mijn adem inhouden.

MIJN GROOTSTE BEDREIGING:

Overbevissing, waardoor er niet genoeg eten voor me is; olievervuiling, waardoor ik ziek word en mijn veren hun waterdichte werking verliezen; en toeristen die te dichtbij komen kijken hoe ik broed en me weggagen bij mijn ei.

Dit moet je echt nog van me weten:

- Ik word ook wel DE CLOWN VAN DE ZEE genoemd omdat ik zo slecht kan landen: ik sla vaak over de kop of bots tegen mijn vrienden aan.
- Ik heb een SPECIALE TONG met een ruw uiteinde waardoor ik glibberige vis kan vasthouden. Mijn record 'visjes in de snavel houden' is 62 in één keer!
- In de lente krijg ik een prachtig gekleurde PAPEGAAIENSNABEL, die in de winter afvalt en dan heb ik maar een klein, saai snaveltje.

TEKENLES VAN... *Marieke ten Berge*

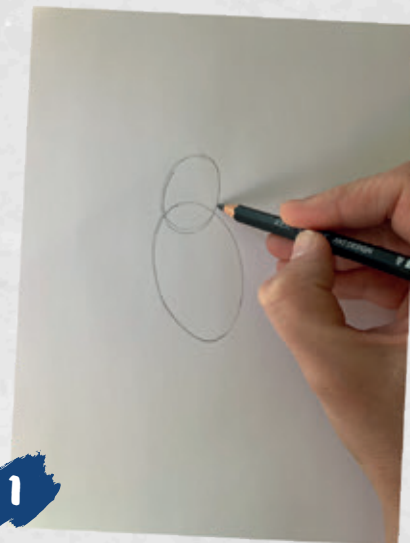

Hoi! Ik ben Marieke ten Berge. Ik ben illustrator. Hier zit ik in mijn atelier, waar ik het liefst de hele dag zit te tekenen. Misschien ken je wel wat boeken die ik heb gemaakt: *Noord, Ei moet uit* of *Kleur?* En nu is er, zoals je vast al hebt gezien, een heel leuk nieuw boek: *Het dierenvriendenboek*. Met veel leuke weetjes en natuurlijk vol illustraties. Ik maak ze met verf, maar in de tekenles gebruiken we potlood. Deze hyacinthara staat ook in het boek en in deze tekenles leg ik je uit hoe je er zelf een kunt tekenen.

Nodig: een grijs, blauw, geel en zwart potlood en een gum.

START HIER!

1

Je begint met twee ovaalvormige of eivormige figuren.

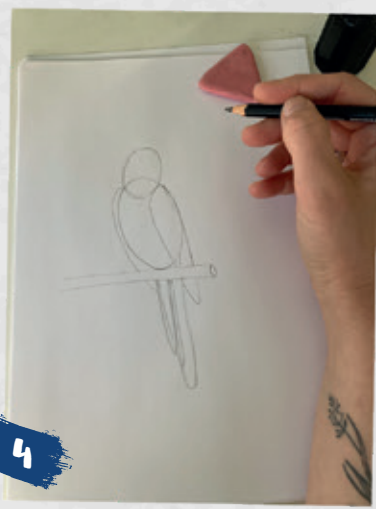
2

Je maakt het takje en de staart, die loopt achter het stokje langs.

3

Maak nog een paar extra lange veren bij de staart en teken de vleugel. Ook die loopt achter de tak langs.

4

Maak de andere vleugel – daar zie je maar een klein stukje van, omdat die achter hem zit.

5

Tijd voor het kopje van je ara. Maak een wangetje en gum de lijnen die je niet meer nodig hebt weg.

6

De snavel en het oog! Kijk goed naar de vorm: de snavel is best lastig. Wil je een mooi glimmertje in het oog, dan laat je een stukje wit. Kleur het dus niet helemaal in.

7

Gebruik je gele potlood om de randen van het oog en de snavel geel te maken. In zijn vleugel zit ook een beetje geel.

8

Je kunt met grijs wat details tekenen, zoals de veren. Gum de lijnen weg die je niet wilt zien.

9

Met het zwarte potlood kun je de pootjes tekenen, en wat schaduw in het lijf van de ara.

10

Kleur hem mooi in en probeer te spelen met licht en donker. Druk je hard op je potlood, dan wordt het donker. Het is mooi als het gele er echt uitspringt. Tip: wil je dat hij er lekker donzig uitziet, dan kun je werken met kleine korte streepjes!

Uit:
Meesters in vermomming
Marc Martin
Vertaald door Steven Blaas
€ 14,99 | 56 pag.

Een zoekboek recht uit de natuur

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

Lekker lang luieren

Afrikaanse luipaarden zijn vooral actief tussen zonsopgang en zonsopgang, als ze op prooi jagen – elanden, grote koedoes, gazelles en zelfs giraffen moeten voor ze uitkijken. Hier liggen heel wat luipaarden te wachten tot het donker wordt, zodat ze in actie kunnen komen! Vind jij ze allemaal?

Uit:
 Het Gruffalo en zijn vrienden buitendoeboek
 Julia Donaldson & Axel Scheffler
 Vertaald door Johanna Rijnbergen
 € 14,99 | 64 pag. |
 verschijnt in juni 2022

Trek je laarzen aan, pak dit boek en ga naar buiten!

Nieuwsgierig naar dit boek?
 Scan de QR-code voor meer
 informatie en extra's:

Monsterstenen Muis verzint een monster om Slang, Uil en Vos weg te jagen. Verzin je eigen monster in dit spel – hopelijk kom je hem niet in het echt tegen!

Avonturenpakket: Minstens twintig gladde stenen, niet kleiner dan een munt en niet groter dan je hand, en wat verf of viltstiften.

Dit moet je doen:

1. Schilder of teken een verschrikkelijk onderdeel van een monsterkop op elke steen. Zoals:

ware neuzen
 huiveringwekkende haren
 onheilspellende ogen
 onzure oren
 monstermonden met knarsende kaken

Maak alles zo monsterachtig mogelijk. Dit zou je ook kunnen maken:

tragische tongen
 waanzinnige wenkbrauwen
 walgelijke wratten
 pesterige puisten
 harige hoorns

2. Als je zoveel stenen hebt gemaakt als je wilt, laat je ze drogen. Gooi ze daarna door elkaar en draai ze om, zodat je de gelaatstrekken niet kunt zien.

3. Kies willekeurig tien stenen.

4. Maak een monsterkop met de stenen die je hebt gepakt. Hoe griezelig kun jij het maken? Heeft jouw gezicht één oog en twee tongen of alleen maar neuzen?
5. Speel het spel met een vriend en kijk wie het meest angstaanjagende monster kan maken.

Hints en tips:

- Watervaste stiften werken goed op stenen, maar denk eraan dat de inkt ook op je huid blijft zitten... Overleg dus met je volwassene voordat je ze gebruikt.
- Twintig stenen is genoeg voor twee spelers, maar je moet er misschien wat meer maken als er meer vrienden mee willen doen.

Nog meer avontuur:

Als je het leuk vond om monsterkoppen te maken, waarom zoek je dan niet wat meer stenen en teken je allerlei monsterlijke lichaamsdelen? Buiken, staarten, slag tanden, stekels, poten of klauwen – hoe woest is jouw fantasie?

Uit:
Superdierenkrachten
 Dr. Nick Crumpton & Viola Wang
 Vertaald door Steven Blaas
 € 14,99 | 64 pag.
 verschijnt in najaar 2022

Nieuwsgierig naar dit boek?
 Scan de QR-code voor meer
 informatie en extra's:

Dode dingen eten

De hoeveelheid leven op aarde is bijna niet te bevatten.

In slechts een handvol aarde kunnen duizenden insecten en andere ongewervelden (dieren zonder ruggengraat) zitten, om nog maar te zwijgen van tienduizenden andere microscopisch kleine beestjes. En dat is nog maar één kluitje aarde. Op aarde leven tussen de tien en honderd miljoen verschillende diersoorten, en elk jaar worden er door wetenschappers honderden nieuwe soorten ontdekt. Maar al die dieren hebben één overeenkomst – ze gaan allemaal **dood**.

Daar word je misschien niet vrolijk van, maar voor dieren die ervan houden om dode, rottende dingen te eten – **AASDIEREN** – betekent het dat overal op aarde voedsel te vinden is!

Het klinkt misschien niet zo aantrekkelijk, maar overal in het dierenrijk bevinden zich aaseters – en dat is goed nieuws voor iedereen die niet tot aan zijn knieën tussen dode dingen wil rondstruinen. Al dat knabbelen, kauwen en knauwen betekent dat alles wat sterft uiteindelijk verandert in de materialen waaruit de grond bestaat waar wij op lopen. Daarom is het fantastisch dat deze superkracht vele malen is geëvolueerd.

Doodgravers ruiken dode dieren op kilometers afstand en gebruiken ze, nadat ze ze in de grond hebben begraven, als kraamkamers om hun jongen te voeden en te beschermen. In tegenstelling tot de meeste kevers blijven doodgravers bij hun jongen als die uit het ei kruipen en zorgen voor ze. Ze leven dan wel in dode dieren, maar het zijn toegewijde ouders.

Gieren van de Oude Wereld, die in Afrika, Europa en Azië voorkomen, zijn superbelangrijk voor hun omgeving. Ze ruimen niet alleen rottende karkassen op door ze op te eten, maar ze doden ook de bacteriën die schadelijk zijn voor andere dieren die van het bedorven vlees zouden eten.

Een fantastisch voorbeeld van dieren die aan verschillende kanten van de wereld leven maar met dezelfde oplossing voor een evolutionair probleem komen, zijn de **gieren van de Nieuwe Wereld**. Deze vogels zien er, met hun reikende nekken, verscheurende snavels en kale koppen, bijna exact hetzelfde uit als de gieren van de Oude Wereld, maar ze zijn er helemaal niet aan verwant! Gieren van de Oude Wereld zijn nauw verwant aan arenden en haviken, terwijl de gieren van de Nieuwe Wereld uit dezelfde tak van de vogelstamboom zijn voortgekomen als de langpootoievaars.

Gier van de Nieuwe Wereld

Gier van de Oude Wereld

Bromvlieg

Gestreepte hyena's maken deel uit van dezelfde opruimploegen als sommige gierensoorten. Net als gieren hebben ze zeer krachtig maagzuur, dat helpt bacteriën te doden die voor de meeste andere dieren gevaarlijk zouden zijn. ↓

Als het gaat om het opruimen van dode dieren, hebben insecten iets bijzonders bedacht. Veel bromvliegsoorten leggen hun eitjes in dode dieren, zodat hun larven (die je misschien kent als maden) bij het uitkomen een bijna onuitputtelijke maaltijd hebben!

Eitjes

Maden

Kevelarve

Doodgraver

DE NATUUR IN MET...

BOSWACHTER NATASCHA

Wist je dat uitgeverij Lemniscaat in Rotterdam is gevestigd? Niet ver van ons vandaan werkt Natascha Hokke als boswachter op het Rotterdamse platteland. Op het platteland? Jazeker! Natascha is een boswachter zonder bos, maar met polders. In die polders ziet zij de mooiste dieren. Zoals de oer-Hollandse grutto met zijn lange stelten, en de lepel- laar met zijn witte Elvis-kuif en zwarte snavel in de vorm van een... lepel. Hoog tijd om eens met haar op pad te gaan!

Natascha, vertel eens, wat doet een boswachter eigenlijk?

Deze vraag krijg ik heel vaak. Die kan ik eigenlijk niet kort beantwoorden, omdat het zo divers is. Ik houd mij bezig met alle communicatie en recreatie in onze natuurgebieden. Zoals het uitzetten van wandel- en fietsroutes, het schrijven van verhalen en het organiseren van evenementen en excursies. Dit doe ik zodat nóg meer mensen van de natuur kunnen genieten. Mijn werk is elke dag weer anders en dat maakt het zo ontzettend gaaf. Ik doe dit gelukkig niet alleen en werk samen met veel vrijwilligers, boeren en collega-boswachters bij Natuurmonumenten. Samen werken we aan één doel en dat is het beschermen van de natuur.

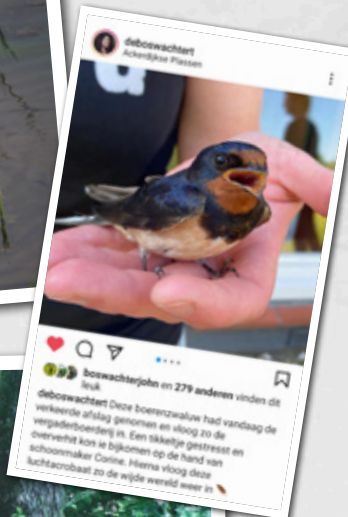

Hoe ziet die natuur er in Rotterdam uit?

Natuur vind je eigenlijk overal. Rondom je huis en zelfs in de stad. Hoewel Rotterdam bekendstaat om stenen, drukte en de indrukwekkende skyline, groeien hier tussen de straatstenen plantjes. Vogels vinden er eten én een plekje tussen de mensen. Zo zoeken spreeuwen naar een gemakkelijk hapje, zoals een stukje brood of een frietje op het Centraal Station. Scholeksters speuren de voetbalvelden af naar een knapperig torretje of een vette worm. En het allersnelste dier ter wereld? Dat vind je hier ook! En niet in Diergaarde Blijdorp. Waar dan wel? Hoog op de gebouwen kijkt de slechtvalk uit over de stad. Dit toproofdier kan tijdens de jacht snelheden rond 250 (tot wel 350!) kilometer per uur halen. De stadsduiven en halsbandparkieten in de stad zijn dan de pineut. Er is dicht bij huis zo veel te beleven.

Kun je wat meer vertellen over je werkplek?

Mijn werkplek vind je ten noorden van Rotterdam, tussen de havenstad en Delft in. Hier beheren de boswachters van Natuurmonumenten verschillende polders als weidevogelreservaten en nodigen we mensen uit op Belevenisboerderij Schieveen, bij stadsherder Martin Oosthoek en zijn vrouw Petra. Op de Belevenisboerderij kun je heerlijk ravotten in Speelnatuur van OERRR en boerderijdieren knuffelen. Vlakbij vind je ook de sprookjesachtige buitenplaats De Tempel, met tóch een klein stukje bos. Daar ga je echt terug in de tijd.

Dat klinkt toch echt minder stads. Hoe kom je daar vanuit Rotterdam centrum?

Elke dag spring ik op de fiets naar mijn werk. Dat houdt mij niet alleen fit en gezond, maar is ook goed voor het milieu. Zelf ben ik een echte vroege vogel. Omdat ik zo vroeg opsta, zie ik vaak de allermooiste roze lichten tijdens de zonsopkomst. Net alsof je door een schilderij fietst. Dat is echt een cadeautje en deel ik graag met mijn volgers op Instagram. Zo kun je ook (mee)genieten van de prachtige natuur vanachter je beeldscherm.

Wauw, dat klinkt goed! Ben je altijd al groot fan geweest van de natuur en van dieren?

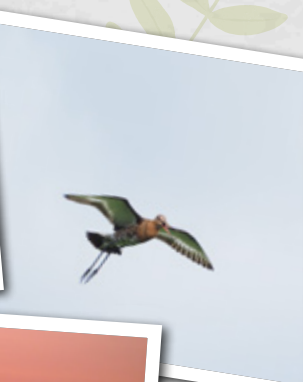
Mijn hele leven ben ik gefascineerd geweest door wilde dieren. Waar dat begonnen is? In de boeken! Ik ben een onwijze boekenwurm en lees al mijn hele leven alles wat los en vast zit. Bijvoorbeeld over grote dieren in andere landen zoals koala's, chimpansees en berggorilla's. Uiteindelijk leerde ik dat in Nederland ook veel te ontdekken en beschermen valt. Zeker als je goed kijkt, kun je zoveel zien. Het is alleen niet altijd mogelijk om dicht bij de wilde dieren in de buurt te komen. Daarom hebben we een wildcamera opgehangen in een natuurgebied. De videobeelden die daar uitkomen, zijn echt waanzinnig! Want ineens sta je dan oog in oog met een vos, ransuil of hermelijn.

Heb je als boekenwurm ook een favoriet natuurboek?

Meerdere! Maar wat ik echt een heel mooi boek vind, is *Het Bijzondere Beestjes Boek* van Yuval Zommer. Veel mensen vinden kleine beestjes vies en eng, maar dat hoeft helemaal niet. Sterker nog: wij kunnen zonder die beestjes helemaal niet overleven! Met dit boek duik je in de fascinerende wereld van alles wat kriebelt, kruipt en krioelt. Ineens zijn die beestjes helemaal niet zo eng meer, maar juist heel bijzonder.

Oké, laatste vraag! Wat is je meest bijzondere moment in de natuur?

Dat kan ik toch niet kiezen! Er zijn zoveel fantastische momenten geweest, zoals wanneer je kuikens van de Kievit op het nest ziet, het tropisch gekleurde verenkleed van de Ijsvogel fel afsteekt tegen de sneeuw of je een bever in de Biesbosch uit het water ziet klimmen. Bevers zijn echt kolossaal! Maar ook het moment dat we voor het eerst wildcamera-beelden zagen van een levende otter in de Nieuwkoopse Plassen. Bijna veertig jaar daarvoor was-ie uitgestorven en nu zijn de Nieuwkoopse Plassen dé plek voor otterbaby's in Zuid-Holland.

ONTDEK DE LEMNISCAAT NATUURLIJK! CHALLENGE

Heerlijk is het om je thuis op de bank te verdiepen in de pracht van de natuur, met al die mooie boeken en waanzinnige weetjes. Maar wat natuurlijk (*no pun intended*) nog leuker is: er zelf mee aan de slag gaan!

Speciaal voor deze challenge heeft boswachter Natascha van Natuurmonumenten tien gave opdrachten voor tien dagen verzonnen. Ga er met haar tips op uit, vink de opdrachten af en laat ons een foto van jouw creaties zien op social media met daarbij de (hash)tags **@UitgeverijLemniscaat** of **#UitgeverijLemniscaat** om kans te maken op een fantastisch natuurboekenpakket. Eind 2022 verloten we het pakket onder alle deelnemers.

Vink af welke opdracht je hebt gedaan

Dag 1: Spectaculaire zonsopkomst

Ben jij net als boswachter Natascha een vroege vogel? Zet je wekker voor de zonsopkomst, zodat jij een spectaculaire foto van een schilderachtige lucht kunt maken.

Dag 2: Kriebelbeestjes

Ga tijdens een zonnige dag eens stil in het gras liggen en kijk goed om je heen. Wat zie jij over de grond lopen, tegen een grashalm opklimmen of door de lucht vliegen? Maak een foto of teken na wat je ziet. Maar eh... niet schrikken als dat Boswachter Bert is!

Dag 3: Bezoek een boer

De boswachters van Natuurmonumenten beheren de poldergebieden niet alleen, maar samen met de boeren en hun koeien. Ben je benieuwd hoe het er op zo'n boerenbedrijf aan toegaat? Bezoek eens een boer met een open erf en boerderijwinkel. Door bij boeren boodschappen te kopen, help jij het platteland met al haar bewoners, zoals de grutto en de kievit. Maak ook gelijk een foto van je bezoek!

Dag 4: Spot vijf vogels

Maak eens een wandeling door jouw buurt en ga op zoek naar vogels. Vogels herken je bijvoorbeeld aan de vorm en lengte van de snavel, de kleur van de veren, het silhouet of de vleugelvorm. Boswachter Natascha geeft je in mei, tijdens haar Instagram take-over bij Lemniscaat, tips waar je op moet letten! Take-over gemist? Bekijk dan haar stories in de opgeslagen highlight op het Instagramaccount van Lemniscaat. Deel je een foto van de vogels? In de Boekzoeker op pagina 54 en 55 tippen we een handig boek.

Dag 5: Doe een dier na

Van dieren kun je ontzettend veel leren! De mens heeft al veel van dieren afgekeken. We zwemmen met zwemvliezen nog sneller dan een eend. Wedstrijdzwemmers gebruiken een superglad zwempak om net zo snel als een haai door het water te schieten. De vorm van de straaljager is afgekeken van de jagende valk. Welk kunstje of trucje zou jij willen overnemen van een dier? Maak er een tekening van! Op pagina 18 en 19 vind je nog veel meer Dierenuitvindingen.

Dag 6: Zien en gezien worden

Uilen zijn vooral 's nachts actief. Dat was ook het moment dat de ransuil voor de wildcamera van boswachter Natascha kwam zitten. Overdag zitten ze ontzettend stil en zie je ze bijna niet door de camouflagekleuren. Maak een foto van waar jij verdekt opgesteld staat. Een echt zoekplaatje dus! Op pagina 34 en 35 vind je voorbeelden van nog meer Meesters in Vermomming!

Dag 7: Omarm een oude boom

Naast de weidse boerengraslanden, werkt boswachter Natascha gelukkig ook in gebieden waar wél bomen staan, zoals buitenplaats De Tempel. Daar staan een paar heel grote bomen, zoals de oudste eik van Rotterdam. Ga bij jou in de buurt op zoek naar een oude boom en probeer die te omarmen! Hoeveel kinderen heb je daarvoor nodig? Laat iemand anders de foto maken.

Dag 8: Klimmen en klauteren

Wandelen saai? Echt niet! Zeker niet als je van het asfalt afgaat en door de polder struint. En nee, dat mag niet overal, maar boswachter Natascha heeft enkele routes uitgezet waar dat wel mag, zoals in de Zuidpolder bij metrostation Rodenrijs. Of misschien is er een mooie route bij jou in de buurt? Klim over de hekken, ruik aan de bloemen en misschien ook wel aan koeienpoep! Maak je er een foto van? In de Boekzoeker op pagina 54 en 55 tippen we een handig boek over poep en andere sporen.

Dag 9: Fladderende vlinders

Welke vlinders kom je tegen? Vanaf maart vliegen de eerste vlinders door de polders, maar ook in de stad. Probeer ze maar eens op de foto vast te leggen. Dan kun je thuis goed uitzoeken welke je gezien hebt. En dat is nog best moeilijk, want je kent misschien wel het koolwitje, maar wist je dat er een klein én een groot koolwitje bestaat? Succes! Is het geen vlinderseizoen, dan kun je natuurlijk ook een vlinder zelf tekenen en versieren.

Dag 10: Jouw favoriete stukje natuur

Er zijn veel verschillende plekken op aarde. Van superwarm tot ijskoud en van nat tot kurkdroog. En alles wat daartussen zit. Wat is jouw lievelingsplek? Een droge en warme plek zoals een woestijn waar kamelen leven? Of liever een warm en nat klimaat waar je luipaarden vindt? Teken het! Laat je door de dieren op pagina 6 en 7 inspireren.

Uit:
Veertien wolven
 Catherine Barr & Jenni Desmond
 Vertaald door Steven Blaas
 € 15,99 | 48 pag.

Een waargebeurd verhaal over een wildernis die weer tot leven komt

Nieuwsgierig naar dit boek?
 Scan de QR-code voor meer informatie en extra's:

BEGRIJPEN HOE DE NATUUR WERKT

In de natuur zijn dieren en planten van elkaar afhankelijk om te overleven.

Het is als een legpuzzel, waarbij alles in elkaar past om een groot geheel te vormen. In de natuur wordt dit grote geheel een 'ecosysteem' genoemd.

Wanneer een topredator verdwijnt of weer verschijnt, verandert dat het evenwicht van het hele ecosysteem: zelfs de kleinste levensvormen worden erdoor beïnvloed. Deze kettingreactie, die van boven naar beneden doorwerkt, wordt een **TROFISCHE CASCADE** genoemd.

Dit gebeurde er toen de wolven verdwenen uit Yellowstone Park.

Grote roofdieren

Wolven jagen op grote planteneters, zoals elanden. Ze houden het aantal elanden binnen de perken. Hun aanwezigheid houdt de elanden ook in beweging, en voorkomt dat ze stukken land kaal grazen.

Eland

Zonder wolven om op hen te jagen, nam het aantal elanden toe. Ze overbevolkten het park. De enorme kudde at alle nieuwe boomjes op en graasde het land kaal.

Kleine roofdieren

Coyotes probeerden de plaats van de wolven aan de top van de voedselketen in te nemen. Hun aantal nam toe en ze werden steeds machtiger in het park, maar ze konden de groei van het aantal elanden niet indammen.

Bomen

Zonder boomscheuten konden er geen nieuwe bomen groeien.

Konijnen

Coyotes eten vooral kleine zoogdieren, zoals konijnen en muizen. Dus toen er meer coyotes kwamen, verminderden de aantallen van deze kleine dieren.

Muizen

Rivieren

De grazende elanden beschadigden de rivieroever, waardoor die begonnen in te storten. De rivieren begonnen te kronkelen, zodat er minder geschikte plekken ontstonden voor allerlei rivierleven.

Vogels

Doordat er minder bomen groeiden, hadden vogels minder plaats om te nestelen. Veel vogels vlogen weg uit het park.

Vis

Doordat er minder planten in de rivieren groeiden, konden er minder vissoorten gedijen.

Bevers

Bevers verdwenen vrijwel helemaal, waardoor dammen uit elkaar vielen en vijvers rivieren werden.

Uit:
Groene planeet. The Green Planet
Leisa Stewart-Sharpe & Kim Smith
Vertaald door Jesse Goossens
€ 16,99 | 64 pag.

Ontdek onze groene planeet

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

HELP JOUW GROENE PLANEET

Planten zijn krachtig. Ze zorgen voor de zuurstof die we inademen, het voedsel dat we eten, veel van de medicijnen die we innemen en voor bouwmaterialen om ons te beschutten. Op een dieper niveau raken ze ons hart: groene ruimtes geven onze drukke geest rust, met chrysanten en lelies eren we de doden en bij bruiloften strooien we met bloemblaadjes. Vandaag de dag staan planten onder druk, maar de verhalen in dit boek bewijzen dat ze slim zijn en taai, en dat ze met een beetje hulp weer kunnen opbloeien.

Zo kun jij je aansluiten bij de groene revolutie.

HOE GROEN IS JOUW TUIN?

Je hebt geen groot stuk grond nodig om de wereld groener te maken. Al op een vensterbank of in een klein potje is er ruimte voor de natuur. Kijk maar eens om je heen, thuis of op school: dan zie je vast allerlei oude laarzen, yoghurtpotten en zelfs lege eierschalen, die erop wachten om beplant te worden.

DOE EENS WILD

Als je in een tuin, park of berm hoog gras ziet staan, betekent dat niet dat het verwaarloosd of verlaten is. Door gras minder te maaien, krijgt de natuur meer kans om te bloeien: lang begraven zaden ontkiemen en wilde bloemen wuiven naar bijen en vlinders, die onmisbaar zijn voor de bestuiving.

DOE NATUURLIJK

Onkruidverdelgers en insecticiden zijn giftig voor onze groene planeet... en voor ons. Wat moeten de vogels, amfibieën en reptielen eten als er geen insecten meer zijn? Wie gaan de bloemen bestuiven? De chemische stoffen uit onkruidverdelgers en insecticiden kunnen jarenlang in de wortels van planten en in de bodem blijven zitten en komen zo in ons voedsel en water terecht. Je zou eens kunnen kijken of jouw school niet zijn eigen groenten en fruit kan kweken, zonder chemische stoffen – dat is goed voor de natuur én lekker om te eten.

PLANT

Bossen helpen het koolstofdioxide van fabrieken, vliegtuigen en auto's te absorberen en op te slaan in hun stammen en wortels. Ook draslanden en graslanden helpen te voorkomen dat de planeet nog warmer wordt, door koolstof in de bodem op te slaan. En het goede nieuws is dat ook jij mee kunt doen aan projecten om gekapte bossen opnieuw aan te planten of om natuurlijke graslanden en drasgebieden gezond te houden.

Onze levens en die van planten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden – we zijn van elkaar afhankelijk om te kunnen overleven.

**HET IS NOG NIET TE LAAT
OM OPNIEUW TE BEGINNEN.**

Mensen en planten kunnen niet zonder elkaar...
samen kunnen we op onze groene planeet floreren.

Uit:
Elandeiland
Alex Milway
Vertaald door Jesse Goossens
€ 14,99 | 176 pag.

Reis mee met Rosa naar Elandeiland

Rosa had nog dagen kunnen slapen, maar oma Nan wilde altijd in beweging blijven.

‘Zo is het goed, anders komen we nooit voor het donker aan,’ zei Nan terwijl ze zachtjes in Rosa’s schouder kneep.

Ze pakten hun spullen en volgden de rivier. Boomstammen versperden hun zicht: sommige waren dun en wit, andere waren juist reuzen waar dertig mensen hand in hand omheen zouden moeten staan om de stam te omvatten.

Maar toen ze verder de wildernis in liepen, stuitten ze op iets heel vreemds. De bomen werden dunner, tot er plotseling geen bomen meer waren. Waar eens torenhoge bomen hadden gestaan, stonden nu alleen aangevreten stronken en lag er een dik tapijt van houtsnippers. En in het midden van dit alles was een woedende berghaas aan het rondspringen als een op hol geslagen springstok.

‘Moet je die rotzooi zien!’ riep meneer Pernikkel. ‘Mijn overgrootouders hupten door dit gebied terwijl ze elkaars poot vasthielden, en nu is het allemaal...’

De oren van meneer Pernikkel wiebelden en zwaaiden, en schoten uiteindelijk stijf omhoog. ‘WEG!’ schreeuwde hij.

De haas sprong woedend over de bosgrond, zijn oren schoten omhoog en omlaag terwijl hij op en neer bonkte.

‘Rustig aan, meneer Pernikkel,’ zei oma Nan. ‘Er is vast een heel logische verklaring voor.’

‘Logisch?!’ zei hij. Hij sprong naar voren en duwde zijn kleine knoopneus in het gezicht van Nan.

‘Er is niets logisch aan deze beesten! Ze hebben een slijmerige, vette vacht, en dan heb ik het nog niet eens over die oranje tanden van ze! Ze zijn walgelijk!’

‘Meneer Pernikkel!’ smeekte oma Nan. ‘Kalmereer alstublieft een beetje.’

Maar meneer Pernikkel vond het onmogelijk om te kalmeren. Hij was een haas en hij was razend!

‘Ze komen hierheen en eisen het land voor zich op!’ zei hij.

Rosa zag hoe de kop van de haas roder en roder werd, tot hij het kookpunt bereikte.

‘Zo is het genoeg!’ zei oma Nan.

De haas stond op het punt te ontploffen. Hij draaide zijn vlinderdasje om en om en liet het weer terugschieten.

‘Wie zijn “ze”?’ vroeg Rosa.

‘Verachtelijke, afschuwelijke beesten!’ zei meneer Pernikkel.

‘Dat betwijfel ik ten zeerste,’ zei Nan.

‘Wacht maar tot je ze ontmoet!’ zei de haas. ‘Er valt niet met ze te praten.’

Meneer Pernikkel liep voor ze uit langs de rivier, die hoger stond dan gewoonlijk.

‘Daar zijn ze!’ zei hij boos. ‘Moet je kijken. Ze eten nóg meer bomen op!’

‘Aha!’ Oma Nan begon te lachen. ‘Beyers!’

Twee bruinharige beyers waren hard aan het werk aan de oever van de rivier. Ze knaagden verwoed aan het schors van omgevallen bomen. Hun oranje tanden waren zo fel dat ze bijna licht gaven.

‘Zijn ze gevaarlijk?’ vroeg Rosa.

‘Ze knagen je oren van je kop als je even niet oplet!’ zei meneer Pernikkel.

‘O, hou toch op. Ze doen geen vlieg kwaad,’ zei Nan.

Een van de beyers besefte plotseling dat ze beken werden. Ze sloeg met haar staart tegen de grond en dook in het water. De andere leek het niets te

kunnen schelen. Ze stopte met kauwen en tuurde naar de overkant van de rivier.

‘Wie hebben we daar?’ vroeg ze en ze zwaaide met haar poot.

Oma Nan liep naar de oever. ‘Goedemiddag!’ zei ze. ‘Ben je hier nieuw?’

‘Klopt,’ zei het dier. ‘Elsie Bever. En dat daar is Iris.’

‘En wat brengt jou naar Elandeiland?’ vroeg Nan.

Elsie haalde een document uit haar vacht en hield het omhoog.

‘We zijn overgeplaatst,’ zei ze.

‘Fascinerend,’ zei Nan. ‘Waarom?’

‘Officieel natuurbeheer,’ zei Elsie. ‘Het staat allemaal in dit document.’

Rosa bekeek het vel papier, waar een kaart en wat bouwplannen op stonden. Wat de beyers ook van plan waren, het zag er indrukwekkend uit, dacht ze.

‘Jullie hebben duidelijk geen tijd verspild,’ zei Rosa.

De bever liet zien dat het stuk hout waaraan ze knaagde eigenlijk een grote wegwijzer was, met de tekst beverstad. Ze had de letters met haar tanden uitgegutst.

‘Er is ook zoveel te doen!’ zei Elsie. Ze huppelde over de oever en wees naar dingen die er niet waren. ‘Waar is het riet? Waar zijn de wilgen? De libellen?’

‘Ik weet het niet,’ zei Rosa.

‘Precies!’ zei ze. ‘Dat zou zich allemaal in het ondiepe water aan de rand van het water moeten bevinden. Maar er is geen ondiep water, omdat de oevers zo steil zijn.’

Elsie reikte omlaag en doopte haar poot in de rivier. Ze hield hem daar om te laten zien hoe krachtig het water stroomde.

‘Weet je waarom ze zo steil zijn?’ vroeg ze.

Rosa haalde haar schouders op.

‘Omdat het water te snel stroomt,’ zei Elsie. ‘En als het water te snel stroomt, slijt de rivier steeds meer aarde weg, en worden de rivieroevers steeds hoger.’

‘Ik snap het,’ zei Rosa. ‘Maar waarom is dat een probleem?’

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

‘O, als je daarover begint...’ zei Elsie. ‘Waar moeten de jonge vissen en watervogelkuikens opgroeien?’

‘Geen idee,’ zei Rosa.

‘Ik kan je wel vertellen dat ze hier geen minuut overleven. Ze worden meteen naar zee gespoeld,’ zei Elsie.

‘Dat is afschuwelijk,’ zei Rosa.

‘En dan heb ik het niet eens over alle overstromingen na de winter of na een storm. De rivier stijgt, stroomt nog sneller en vernietigt alles wat op zijn pad komt – totdat het water op de laagvlaktes terechtkomt en daar blijft. Wat een verspilling, terwijl we het hier juist zo hard nodig hebben.’

‘O ja?’ vroeg Rosa.

‘Absoluut,’ zei Elsie. ‘We moeten het water afremmen en uit de rivier bevrijden. Als we het verspreiden, is er genoeg water voor het hele bos. Dan komen de planten snel terug, dat beloof ik je. En de babyvisjes ook!’

‘Ik had geen idee dat jullie werk zo belangrijk is,’ zei Rosa.

‘Dat weet niemand,’ zei Elsie. ‘Maar je begrijpt dat we heel wat te doen hebben.’

Meneer Pernikkel zag inmiddels bijna paars. ‘Ik zou bijna gaan gillen van jullie,’ zei hij. ‘Deze rivier is perfect. En dit is niet Beverstad. Dit is Pernikkelstad!’

Het rivierwater werd donkerder en Iris, de tweede bever, stak haar hoofd boven water. Ze hield een poot vol dunne takjes omhoog.

‘Goedemiddag,’ zei Iris, voordat ze weer onder water verdween.

‘En waar is zij daarbeneden mee bezig?’ vroeg meneer Pernikkel.

‘Bouwen,’ zei Elsie.

De ogen van meneer Pernikkel begonnen te draaien. ‘Ik moet even gaan zitten,’ zei hij. En hij viel op slag flauw.

Rosa haastte zich naar hem toe en draaide hem op zijn zij terwijl hij bijkwam. Hij knipperde langzaam met zijn ogen.

‘Beyers...’ mompelde hij duizelig. ‘Overal...’

Uit:
Het bizarre bottenboek
Anna Claybourne
Vertaald door Steven Blaas
€ 14,99 | 48 pag. | verschijnt in augustus 2022

BRACHIOSAURUS

Dit zijn een aantal van de beroemdste botten ter wereld – dinosaurusbotten. Dinosauriërs waren reptielen die meer dan 65 miljoen jaar geleden leefden. We kennen ze vooral dankzij hun gefossiliseerde botten. Dit is Brachiosaurus, een enorme planteneter met een lange nek. Hij was ongeveer 20 meter lang en 12 meter hoog.

Brachiosaurus had enorme ruggenwervels, maar sommige wervels hadden luchtkamers waardoor ze lichter waren.

Dikke achterpootbotten ondersteunen het enorme gewicht van de dinosaurus.

Bekijk de grootste, kleinste en meest bijzondere botten ter wereld van heel dichtbij!

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer informatie en extra's:

DRAKENBOTTEN

Toen mensen voor het eerst dinosaurusbotten vonden, dachten ze dat ze van draken of reuzen waren!

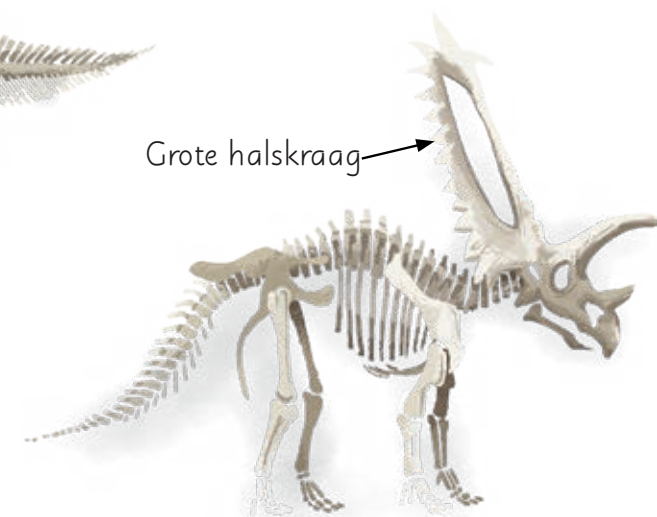
In de kleine schedel zitten openingen, waardoor hij lichter is. Deze openingen worden 'fenestrae' genoemd (wat 'vensters' betekent).

Lange bottenkam op de schedel

Parasaurolophus

Grote halskraag

Pentaceratops

Ankylosaurus

Enorme bottenknots aan het eind van de staart

Uit:
De wereldgeschiedenis in 100 dieren
Simon Barnes & Frann Preston-Gannon
Vertaald door Steven Blaas
€ 16,99 | 112 pag.

De dieren die onze blik op de wereld bepaalden

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

70 ORANG-OETAN

Orang-oetans zijn **mensapen**, net als chimpansees en gorilla's – en wij. Ze leven in warme, vochtige wouden in Azië. Ze kunnen goed klimmen en brengen het grootste deel van hun tijd in bomen door.

Ze zijn intelligent, zoals je zou verwachten. Ze maken en gebruiken **gereedschap**. En elke nacht maken ze een nieuwe schuilplaats in de boomtoppen om warm en droog te blijven.

Terwijl Charles Darwin aan zijn theorie werkte – het idee dat mensen en alle andere dieren aan elkaar verwant zijn – raakte hij gefascineerd door een orang-oetan in de Londense dierentuin. Ze heette **Jenny**. Ze had kleren aan en was getraind om thee te drinken: het was voor iedereen duidelijk hoezeer ze op een mens leek. Darwin zei dat Jenny 'net een kind' was en prees haar intelligentie.

Orang-oetans brengen niet zoveel tijd samen door als andere mensapen. Daarom zijn hun gezichten minder levendig en expressief dan die van chimpansees.

Orang-oetan betekent in het Maleis 'bosmens'. Orang-oetans leven alleen op Borneo en Sumatra. Er zijn drie soorten: de **Borneose**, de **Sumatraanse** en de **Tapanuli orang-oetan**.

Volwassen orang-oetanmannetjes leven meestal alleen. Vrouwjes blijven tot vijf jaar bij hun jongen en leren die hoe ze in het bos moeten leven. Het is alsof ze naar school gaan.

Regenwouden bestaan al heel lang. Orang-oetans hebben dan ook miljoenen jaren de tijd gehad om zich aan het leven daar aan te passen. Maar dat betekent dat ze nergens anders kunnen leven. Als we de wouden vernietigen, zullen de orang-oetans verdwijnen.

Op Sumatra en Borneo, waar orang-oetans leven, worden bossen gekapt voor de **palmolie**. Er zit palmolie in van alles: brood, chips, margarine, zeep, shampoo, ijs, pizza, instant noedels, chocolade, wasmiddel, lippenstift, koekjes...

Elk jaar gebruikt een mens gemiddeld **8 kilo** palmolie. Daarom worden er elk jaar meer bossen gekapt. Als we boodschappen doen, moeten we opletten wat we kopen, en op dat de palmolie in onze producten van een goede plek komt.

De regenwouden zijn van levensbelang voor orang-oetans, maar ook voor alle andere planten en dieren die er hun thuis vinden. Deze bossen bruisen van allerlei soorten leven.

Ze zijn ook belangrijk voor al het andere leven op de planeet. Dankzij de regenwouden blijft de aarde koel en geschikt om op te leven. Ze zijn een soort fantastische **airconditioning**.

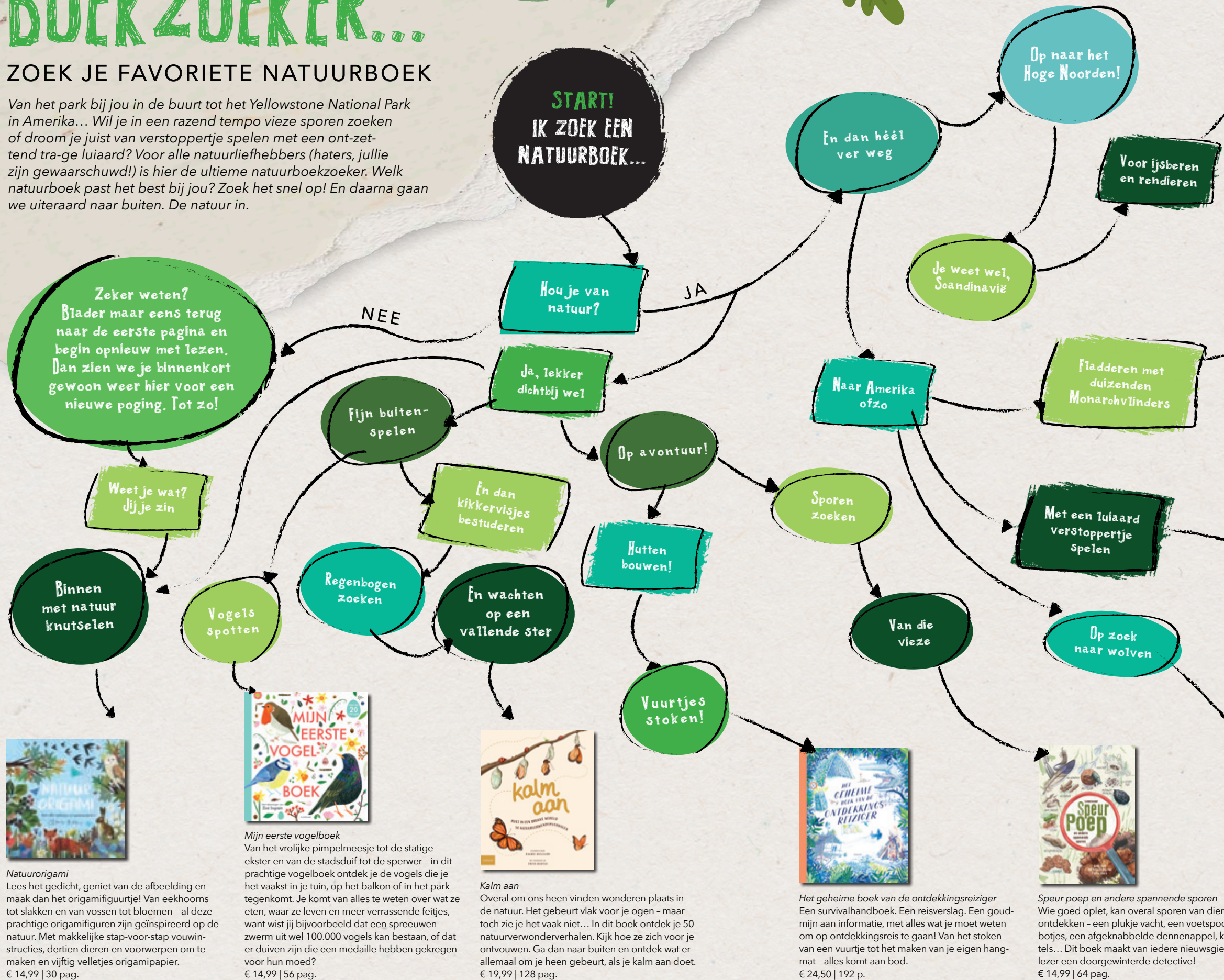
We kunnen de orang-oetans alleen redden door hun wouden te redden.

Alle drie de orang-oetansoorten hebben de status: **Ernstig bedreigd**. Er leven nog maar zo'n 800 Tapanuli-orang-oetans in het wild.

BOEKZOEKER...

ZOEK JE FAVORIETE NATUURBOEK

Van het park bij jou in de buurt tot het Yellowstone National Park in Amerika... Wil je in een razend tempo vieze sporen zoeken of droom je juist van verstoppertje spelen met een ontzettend tra-ge luiaard? Voor alle natuurliefhebbers (haters, jullie zijn gewaarschuwd!) is hier de ultieme natuurboekzoeker. Welk natuurboek past het best bij jou? Zoek het snel op! En daarna gaan we uiteraard naar buiten. De natuur in.

Noord
 Marieke ten Berge is gefascineerd door het Noorden. De dieren die ze op haar tochten zag, vind je terug in dit boek. Ontmoet de ijdele kuifalk die naar mandarijntjes ruikt als hij een vrouwtje wil lokken. De ringelrob die ijsberen om de tuin leidt door bellen onder water te blazen. De Euraziatische lynx die volgens de Noordse mythologie in de toekomst kan kijken. De drieteenmeeuw die niet aan de driesecondenregel doet. De zingende bultrug. De veelvraat die zijn naam eer aan doet. De... Weet je wat? Lees het zelf maar.
 € 19,99 | 80 pag.

Migratie
 Dieren in alle soorten en maten maken legendarische reizen over onze planeet. Stel je de trektochten eens voor van de keizerspinguïns, van de witte haai, van grote kudde olifanten en van miljoenen rode krabben...
 € 15,99 | 48 pag.

Meesters in vermomming
 Er zijn dieren die zich fantastisch kunnen vermommen. Sommige hebben schutkleuren of kunnen van kleur veranderen, andere doen zich voor als andere dieren of planten. Kun jij alle dieren vinden die zich in dit boek hebben verstopt - bijvoorbeeld een ijsbeer, een kameleon of een mimische octopus?
 € 14,99 | 56 pag.

Veertien wolven
 Toen de wolven uit Yellowstone Park verdwenen, begon het park in te storten. Enorme kudde elanden, konijnenfamilies slonken en vogels vlogen weg naar nieuwe oorden. Totdat de wolven terugkeerden naar het park en alles weer begon op te bloeien. Dit is het verhaal van hun thuiskomst.
 € 14,99 | 48 pag.

Natuurorigami
 Lees het gedicht, geniet van de afbeelding en maak dan het origamifiguurtje! Van eekhoorns tot slakken en van vossen tot bloemen - al deze prachtige origamifiguren zijn geïnspireerd op de natuur. Met makkelijke stap-voor-stap vouwinstructies, dertien dieren en voorwerpen om te maken en vijftig velletjes origamipapier.
 € 14,99 | 30 pag.

Mijn eerste vogelboek
 Van het vrolijke pimpelmeesje tot de statige ekster en van de stadshuil tot de sperwer - in dit prachtige vogelboek ontdek je de vogels die je het vaakst in je tuin, op het balkon of in het park tegenkomt. Je komt van alles te weten over wat ze eten, waar ze leven en meer verrassende feitjes, want wist jij bijvoorbeeld dat een spreuwenzwerm uit wel 100.000 vogels kan bestaan, of dat er duiven zijn die een medaille hebben gekregen voor hun moed?
 € 14,99 | 56 pag.

Kalm aan
 Overall om ons heen vinden wonderen plaats in de natuur. Het gebeurt vlak voor je ogen - maar toch zie je het vaak niet... In dit boek ontdek je 50 natuurverwonderverhalen. Kijk hoe ze zich voor je ontvouwen. Ga dan naar buiten en ontdek wat er allemaal om je heen gebeurt, als je kalm aan doet.
 € 19,99 | 128 pag.

Het geheime boek van de ontdekkingsreiziger
 Een survivalhandboek. Een reisverslag. Een goudmijn aan informatie, met alles wat je moet weten om op ontdekkingsreis te gaan! Van het stoken van een vuurtje tot het maken van je eigen hangmat - alles komt aan bod.
 € 24,50 | 192 p.

Speur poep en andere spannende sporen
 Wie goed oplet, kan overall sporen van dieren ontdekken - een plukje vacht, een voetspoor, botjes, een afgeknabbelde dennenappel, keutels... Dit boek maakt van iedere nieuwsgierige lezer een doorgewinterde detective!
 € 14,99 | 64 pag.

Uit:
Van stormgod tot dondervogel
Claire Cock-Starkey & Aitch
Vertaald door Margaretha van Andel
€ 15,99 | 80 pag.

Wilde wijsheden van over de hele wereld

Nieuwsgierig naar dit boek?
Scan de QR-code voor meer
informatie en extra's:

ZEEVOGELS

Zeevogels kunnen niet zonder de zee en blijven die hun hele leven trouw. Het zijn goede vrienden van de schippers en de vissers. Die beweren dat de vogels weten waar de meeste vis zit en hen waarschuwen als er storm op komst is.

De spanwijdte van een albatros kan wel zo'n 3,5 meter zijn. Die reuzenvleugels zijn loodzwaar, dus ermee lopen is nogal lastig. Het onhandige gewaggel heeft hem in Japan de bijnaam ahō-dori opgeleverd, wat 'zotte vogel' betekent.

De ziel van een verdronken visser zou voortleven in een albatros. Daarom kun je deze vogel maar beter niet doden. Zeelieden die dit wel deden, riepen het onheil af over hun schip.

De vissers op de Stille Oceaan lieten zich vroeger leiden door de witte stern. Deze zeevogel (die de bijnaam 'elfenstern' heeft) blijft altijd in de buurt van zijn roestplaats en keert hier elke avond naar terug.

Zolang de visser de vogel in het oog hield, kon hij niet verdwalen en kwam hij veilig thuis.

De spookachtige kreten van de Noordse pijlstormvogel zijn behoorlijk griezelig en zouden ongeluk brengen. Daarom wordt hij ook wel de duivelsvogel genoemd.

Op de Faerøer Eilanden liep de reus Tórir rond. Hij beloofde de bewoners van hout, walvissen en jan-van-genten, maar dan wel onder één voorwaarde: ze mochten geen geklaag. Helaas konden de eilanders het niet laten. Ze morden over het fluthout vol knoesten en over de buikpijn die ze van het walvissenvlees kregen. Alleen over de jan-van-genten hielden ze zich stil, want deze vogels betekenden voedsel en wilden ze beslist niet kwijt.

Papegaaiduikers zouden echte weerprofeten zijn. Als de vogels landinwaarts vliegen, volgt er een paar dagen later storm op zee. In Cornwall gaat het verhaal dat koning Arthur na zijn dood terugkwam als een papegaaiduiker en in deze gedaante al zijn lievelingsplekken bezocht.

Een aalscholver droogt zijn vleugels door ze te spreiden. In Scandinavië staat deze pose symbool voor bescherming en geloven ze dat de vogel zo waarschuwt voor naderend gevaar. Maar in Ierland belooft het weinig goeds als je een aalscholver op een torenspits ziet.

RECEPT... VOGELTAART

Ziet dat er lekker uit of niet? Je zou er zo een hapje willen nemen... Maar: deze taart van lezeres Simcha is echt alleen maar voor de vogels.

RECEPT VAN SIMCHA:

Neem een grote portie zaden. Neem een even grote portie vet (frituur- of kokosvet) en verwarm het vet in een pan, zodat het gaat smelten. Voeg de zaden toe. Goed roeren! Giet het mengsel in een taartvorm, bijvoorbeeld in een tulband of een oud puddingbakje.

Maak mooie laagjes door een laagje met puur vet af te wisselen met een laagje vet met zaden.

Als het vet hard is geworden, kun je de taarten uit de vorm halen en op elkaar stapelen.

Versier je vogeltaart met doppinda's en zonnebloempitten. Verzamel allerlei lekkers van het seizoen als bramen, rozenbottels of kersen.

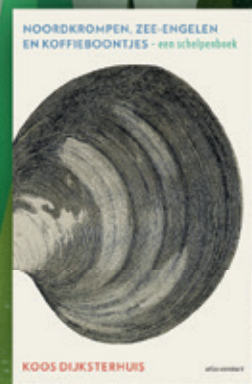
De vogels zullen smikkelen.

-ADVERTENTIE-

UITGEVERIJ ATLAS CONTACT

NATUURBOEKEN VOOR VOLWASSENEN

WOORDZOEKER

AAP	DIERENHUIZEN	LEMNISCAAT	STORMGOD
AARDE	DIERENVRIENDENBOEK	MEI	SUPERDIERENKRACHTEN
BEESTJES	DINOSAURUSSEN	NATUURBOEK	TEKENTIPS
BLOEM	DONDERVOGEL	NATUURMAAND	UITGEVERIJ
BOOM	ELANDEILAND	PLANEET	VERMOMMING
BOSSEN	GIRAFFEN	PLANT	VOGELS
BOSWACHTER	GROEN	POEP	VOGELTAART
BOTTEN	KALM	REGEN	WATERWERELDEN
BUITEN	KEVER	SAMEN	WOLF
DIEPZEE	KLIMMEN	SPINNEN	ZONNESCHIJN
DIERENBABY	KRIEBELBEESTJES	SPOREN	

D	E	W	D	O	G	M	R	O	T	S	N	B	U	I	T	E	N	B	
E	S	P	I	T	N	E	K	E	T	E	G	R	E	S	L	A	K	L	
D	E	E	E	N	G	N	I	M	M	O	M	R	E	V	T	G	E	O	
B	J	O	R	A	E	P	A	A	K	E	A	J	O	U	S	G	O	E	
O	T	P	E	L	C	N	S	T	E	L	T	A	U	E	O	H	B	M	
O	S	Y	N	P	D	I	E	Z	A	S	I	R	R	V	N	O	R	E	
M	E	B	V	D	D	I	P	D	E	A	M	M	R	D	S	E	U	N	
L	E	A	R	N	N	E	N	E	L	A	C	E	M	W	E	U	U	I	
A	B	B	I	I	I	A	B	O	A	E	D	S	A	E	I	P	T	H	
K	S	N	E	D	G	L	L	N	S	N	R	C	I	T	N	L	A	C	
R	W	E	N	S	E	I	D	I	O	A	H	E	G	N	S	A	N	S	
E	O	R	D	B	P	I	R	D	E	T	U	E	W	L	M	N	N	E	
V	L	E	E	H	O	I	N	A	E	D	V	R	E	R	B	E	R	N	
E	F	I	N	D	E	R	N	R	F	E	N	G	U	O	E	E	L	N	
K	R	D	B	O	T	T	E	N	R	F	O	A	S	S	G	T	D	O	
K	S	P	O	R	E	N	D	I	J	E	V	E	S	L	E	S	M	A	Z
V	O	G	E	L	T	A	A	R	T	N	E	N	N	E	I	E	E	W	
E	R	E	K	N	D	I	E	R	E	N	H	U	I	Z	E	N	N	I	
N	E	T	H	C	A	R	K	N	E	R	E	I	D	R	E	P	U	S	

De woorden staan horizontaal, verticaal en diagonaal. De overgebleven letters vormen de oplossing.

Uitgepuzzeld? Stuur de oplossing onder vermelding van je naam en je leeftijd naar promotie@lemniscaat.nl en maak kans op een geweldige prijs! Inzenden kan tot 1 november 2022. Er worden een aantal winnaars (< 14 jaar) uitgekozen.

SPAAR ZE ALLEMAAL!

In dit magazine heb je kennis-gemaakt met verschillende natuurboeken. Maar er is nog zoveel moois te ontdekken! Kruis je aan welke boeken er in jouw boeken-kast of op jouw verlanglijst staan?

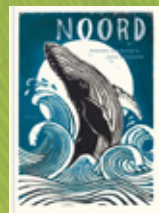
De wereldgeschiedenis in 100 dieren
Barnes, Simon & Frann Preston-Gannon
9789047713883

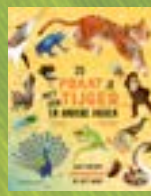
Veertien wolven
Barr, Catherine & Jenni Desmond
9789047713128

Mijn eerste natuurboek
Bedoyere, Camilla de la & Jane Newland
9789047710912

Noord
Berge, Marieke ten & Jesse Goossens
9789047712039

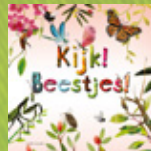
Zo praat je met een tijger en andere dieren
Bittel, Jason & Kelsey Buzzell
9789047713234

Zo werden we mensen
Bright, Michael & Hannah Bailey
9789047711902

Vandaag, ergens op aarde...
Brownridge, Lucy & Margaux Samson Abadie
9789047714545

Kijk! Beestjes!
Calmenson, Stephanie
9789047711131

Kijk! Bloemen!
Calmenson, Stephanie
9789047711162

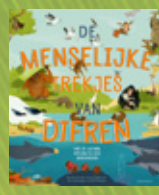
Kijk! Vissen!
Calmenson, Stephanie
9789047711155

Kijk! Vogels!
Calmenson, Stephanie
9789047711148

Het bizarre bottenboek
Claybourne, Anna
9789047713104

De menselijke trekjes van dieren
Claybourne, Anna
9789047712725

Waarom verdrinken vissen niet?
Claybourne, Anna
9789047709428

Van stormgod tot dondervogel
Cock-Starkey, Claire & AITCH
9789047713906

Alles wat je weet over dinosaurussen is FOUT!
Crumpton, Nick & Gavin Scott
9789047712770

Alles wat je weet over kriebelbeestjes is FOUT!
Crumpton, Nick & Gavin Scott
9789047714491

Waarom klimt een kat in de gordijnen?
Crumpton, Nick & Lily Snowden-Fine
9789047712237

Waarom ruikt een hond aan een kont?
Crumpton, Nick & Lily Snowden-Fine
9789047712008

Waarom kan een paard niet boeren?
Crumpton, Nick & Lily Snowden-Fine
9789047712688

Superdierenkrachten
Crumpton, Nick & Viola Wang
9789047714514

Red de natuur: Giraffen
Davies, Nicola & Emily Sutton
9789047714422

Zo mooi zijn dieren
Davies, Nicola & Petr Horáček
9789047707936

De blauwe vinvis
Desmond, Jenni
9789047707462

De ijsbeer
Desmond, Jenni
9789047703143

De olifant
Desmond, Jenni
9789047709763

De walvis begon aan wal
Dixon, Dougal & Hannah Bailey
9789047711353

De Gruffalo en zijn vrienden natuurdoeboek
Donaldson, Julia & Axel Scheffler
9789047714125

Natuurspeurboek Herfst
Donaldson, Julia & Axel Scheffler
9789047707295

Natuurspeurboek Lente
Donaldson, Julia & Axel Scheffler
9789047707721

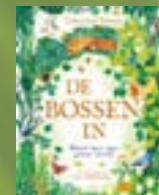
Natuurspeurboek Winter
Donaldson, Julia & Axel Scheffler
9789047707332

Natuurspeurboek Zomer
Donaldson, Julia & Axel Scheffler
9789047701866

Dierenbouwsels
Dorion, Christiane & Yeji Yun
9789047714521

De bossen in
Dorion, Christiane & Jane McGuinness
9789047711858

Dierenuitvindingen
Dorion, Christiane & Gosia Herba
9789047713586

Gek, Gaaf, Geweldig!
Flannery, Tim & Sam Caldwell
9789047712244

Duik mee in de diepzee
Flannery, Tim & Sam Caldwell
9789047713494

Springende pinguïns en lachende hyena's
Goossens, Jesse & Marije Tolman
9789047705284

Het dierenvriendenboek
Goossens, Jesse & Marieke ten Berge
9789047714552

	Kalm aan... in het park Kalm aan... in je buurt Hartas, Freya 9789047714361 9789047714378		Mijn eerste vogelboek Ingram, Zoë 9789047711728		Mijn eerste zeedierenboek Ingram, Zoë 9789047712800		Vieze beesten Seed, Andy & Claire Almon 9789047711872		Blauwe planeet. Blue planet II Stewart-Sharpe, Leisa & Emily Dove 9789047713036		Groene planeet. The green planet Stewart-Sharpe, Leisa & Kim Smith 9789047713647
	Bedreigde dieren Jenkins, Martin & Tom Frost 9789047710455		Een wereld vol planten Jenkins, Martin & James Brown 9789047711735		Ontdek... dierenbaby's Jenkins, Martin & Jane McGuinness 9789047712732		Voor elkaar gemaakt Taylor, Georgina 9789047712718		Natuur The British Museum 9789047710790		Dieren The British Museum 9789047709756
	Ontdek... dierenhuizen Jenkins, Martin & Jane McGuinness 9789047712749		Ontdek... dierenvermomming Jenkins, Martin & Jane McGuinness 9789047714330		Er zitten 101 dieren in dit boek Jones, Rebecca 9789047711469		Ontploffende kevers en opblaasbare vissen Turner, Tracey & Andrew Wightman 9789047714057		Migratie Unwin, Mike & Jenni Desmond 9789047710417		Ik vlieg! Veenman, Kim 9789047713111
	Er zitten 101 dinosaurussen in dit boek Jones, Rebecca 9789047712794		Er zitten 101 zeebeesten in dit boek Jones, Rebecca 9789047711810		Waterwerelden Kaufman, Alexander & Mariana Rodrigues 9789047713227		Tijd om naar het zuiden te gaan Welsh, Clare Helen & Jenny Løvlie 9789047713968		Kalm aan Williams, Rachel & Freya Hartas 9789047712695		Kalm aan en kijk om je heen Wilkinson, Carl & Grace Helmer 9789047713210
	Beestachtig beroemd Lerwill, Ben & Sarah Walsh 9789047708322		Meesters in vermomming Martin, Marc 9789047712978		Dit is ... natuur! MereL, Kim 9789047713609		Kalm aan... en slaap zacht Williams, Rachel & Freya Hartas 9789047714064		Het Bijzonder Beestjes Boek Zommer, Yuval 9789047707868		Het Briljante Bloemen Boek Zommer, Yuval 9789047712053
	Mijn natuurspeurpakket Nash, Eryl & Hannah Tolson 9789047711209		Dubbel! In de tuin Prasadam-Halls, Smriti 9789047710875		Dubbel! Onder water Prasadam-Halls, Smriti 9789047710882		Het Briljante Bloemen Stickerboek Zommer, Yuval 9789047712497		Het Buitengewone Beesten Boek Zommer, Yuval 9789047708780		Het Buitengewone Beesten Stickerboek Zommer, Yuval 9789047709954
	Dansende vogels en zingende apen Prasadam-Halls, Smriti 9789047713081		Plant Reyes, Riz & Sara Boccaccini Meadows 9789047714071		Natuurorigami Robin, Clover 9789047710158		Het schitterende samen boek Zommer, Yuval 9789047713456		Het Vrolijke Vogel Boek Zommer, Yuval 9789047710929		Het Vrolijke Vogel Boek Stickerboek Zommer, Yuval 9789047710943
	Net mensen Schubert, Ingrid & Dieter 9789056378271		Van mug tot olifant Schubert, Ingrid & Dieter 9789060699393		Speur poep Seed, Andy & Claire Almon 9789047711346		Het Zinderende Zee Boek Zommer, Yuval 9789047710141		Het Zinderende Zee Stickerboek Zommer, Yuval 9789047710134		Het geheime boek van de ontdekkingsreiziger Zommer, Yuval 9789047711391

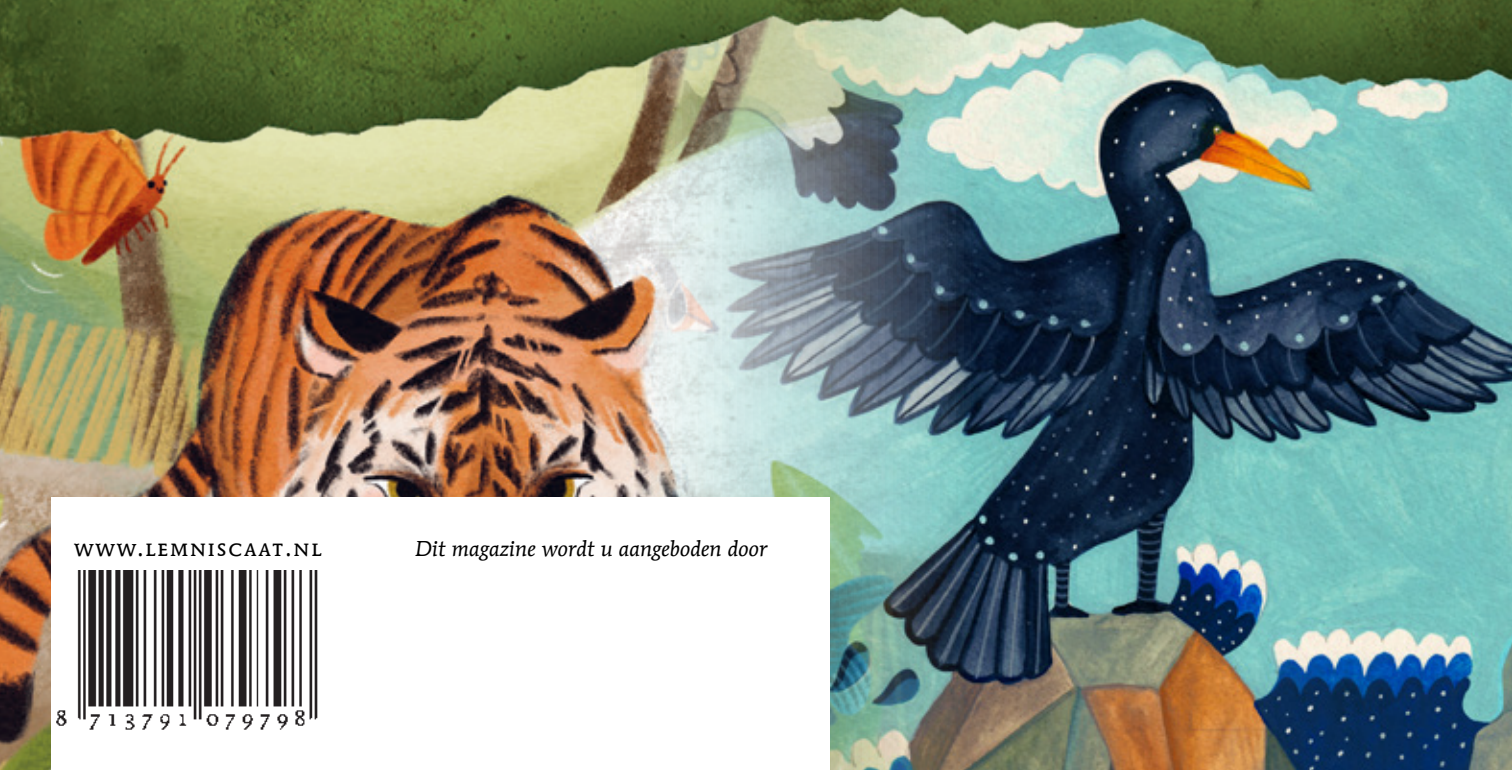

GRATIS

8 NATUURLIJK!

#1

WWW.LEMNISCAAT.NL

Dit magazine wordt u aangeboden door

8 713791 079798